

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ กระบวนการศึกษาวิถีชีวิตและรูปแบบการผลิต (เกษตร) ของชาวภูไทบ้านสงฆา
ต.คำเขื่อนแก้ว อ.ขามแก่น จ.อำนาจเจริญ

โดย

นายตุลัน ราชวงศ์ และคณะ

พฤษภาคม 2549

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ กระบวนการศึกษาวิถีชีวิตและรูปแบบการผลิต(เกษตร)ของชาวภูไทบ้านสูงยาง
ค.คำเขื่อนแก้ว อ.ชานุมาน จ.อำนาจเจริญ

คณะผู้วิจัย

นายตุตัน ราชวงศ์

นางเรียม ปตุกจิตร

นายเจริญ จันทรอินทร์

นางภูเวียง เมืองจันทร์

นางสาววิไลวรรณ สูงทิง

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ทบทวนเอกสารงานที่เกี่ยวข้อง	4-5
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	6-10
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	11-74
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	75-78

บทที่ 1

บทนำ

ชื่อโครงการเฝ้าระวังภัย กระบวนการศึกษาวิถีชีวิต และรูปแบบการผลิต(เกษตร)ชาวภูไท
หมู่ที่ 4 บ้านสงยาง ตำบลคำเขื่อนแก้ว อำเภอขามเฒ่า จังหวัดอำนาจเจริญ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านสงยางหมู่ที่ 6 ตำบลคำเขื่อนแก้ว อำเภอขามเฒ่า จังหวัดอำนาจเจริญ ก่อตั้งเมื่อ
ประมาณ 180 ปี โดยบรรพบุรุษอพยพมาจากบ้านนาขาง ตำบล^{บ้าน}บาก อำเภอดอนตาล จังหวัด
มุกดาหาร เริ่มแรกมีประมาณ 4-5 ครอบครัว สาเหตุที่อพยพเนื่องจากสาเหตุของความอดอยาก
ไม่มีที่ทำมาหากิน การอพยพเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐาน ณ บ้านสงยางในปัจจุบันโดยเลือกที่ทำเลมีลำห้วย
ล้อมรอบ เป็นที่ป้องกันไฟป่าได้เป็นอย่างดี ผู้นำคนแรกคือ นายบัง เมืองจันทร์ สภาพพื้นที่เป็นป่า
ทึบ มีต้นยางเป็นจำนวนมาก สัตว์ป่านานาชนิด เช่น เสือ ช้าง เก้ง กวาง นกทุกชนิด ถือว่ามีความ
อุดมสมบูรณ์มาก การประกอบอาชีพในอดีตจะทำไร่ข้าว เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่า เป็นที่ดอน
สภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างยาก ๆ หากข้าวไม่พอกินจะหาเผือก มัน ถั่ว รำ รับประทานแทนข้าว เมื่อผู้
คนเริ่มอพยพครอบครัวมาตั้งบ้านเรือนมากขึ้น จึงมีการตั้งชื่อหมู่บ้าน โดยให้ชื่อว่า บ้านยางชุม
เพราะมีต้นยางมาก ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น บ้านสงยาง
เชื้อสายดั้งเดิมของชาวบ้านสงยางเป็นชนเผ่าภูไททั้งหมู่บ้าน วิถีการดำรงชีวิตมีประเพณี วัฒนธรรม
ของตนเอง โดยเฉพาะการพึ่งตนเองในด้านการเกษตร การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเก็บ
รักษาผลผลิตการเกษตร การคัดพันธุ์เพื่อใช้เพาะปลูกในฤดูต่อไป บ้านสงยางอยู่ห่างจากตัวเมืองขาม
เฒ่าประมาณ 20 กิโลเมตร การเดินทางไปมาอาศัยลำบากมาก ถนนเป็นทางเกวียน ไม่มีรถประจำ
ทาง มีป่าทึบล้อมรอบ จึงอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชุมชนต้องพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด การให้
บริการของรัฐหรือองค์กรพัฒนาดังกล่าว เข้าถึงน้อย

ในอดีตหากมีการเกิดจะใช้สมุนไพรและเลียงคูตามมีตามเกิด เด็กแรกเกิดจะนำเส้นฝ้ายมารัดสาย
สะดือ คัดสายสะดือด้วยไม้ไผ่กระแสน ใช้ผ้าเก่าซักสะอาด เช่น ผ้าขาวม้า ผ้ายุ่งเก่า นำมาวางหรือปู
บนกระดัง หากเป็นเพศชายจะเอาผ้าขาวม้ากระดังคามพื้นเรือน 3 ครั้ง เป็นเคล็ดว่าถ้าโคขื่นให้ขยัน
ถากอาจทำไร่ทำสวน เพศหญิง ห่อผ้าแล้ววางในกระดังนำเป็ดผ้าฝ้าย เคาะ 3 ครั้ง พร้อมกับพูดว่า โค
ขื่นให้ขยันเส้นฝ้าย ทำงานบ้าน การอยู่ไฟ หากเป็นลูกคนแรกจะอยู่ไฟ 15 วัน ทานข้าวกับเกลือ
คั้นน้ำคั้นแก่น ไม้แดง เพราะมีสรรพคุณในการขับเลือดที่ตกค้างออก แผลหายเร็ว

การเจ็บป่วยจะใช้สมุนไพรในการรักษา

การคาบ เมื่อมีการคาบเกิดขึ้น จะใช้วิธีการฝัง มีพระมาสาวกมนต์ หากเป็นเด็กจะห่อด้วยเกลือจึงนำไป
ฝัง

การแต่งกาย ในอดีตจะใส่เสื้อผ้าที่ข้อมตราม หลวมใส่ผ้าถุง ชายถุงใส่รง ซึ่งตัดเย็บด้วยมือ พ.ศ. 2505 บริเวณพื้นที่ อ. ขานุมาน เกิดกลุ่มผู้ก่อการร้าย (คอมมิวนิสต์) บ้านสงยางเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีผู้ก่อการร้ายเข้ามาครอบงำ เกิดเหตุการณ์ฆ่าฟันชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ขัดขวางต่อต้านการฉ้อโกงเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านสงยางตกอยู่ในสภาวะที่ต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด เพราะไม่กล้าเดินทางไปมา เนื่องจากมีการดักฆ่า ปล้น และวางระเบิดตามถนน ที่เป็นทางผ่านระหว่างหมู่บ้าน เหตุการณ์ถือว่ามีความรุนแรงมาก กลุ่มผู้ก่อการร้ายเริ่มสงบ และสลายตัวเมื่อ พ.ศ. 2526 บ้านสงยางถือเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์ วิธีการดำรงชีวิตที่น่าสนใจ อดีตทำไร่ข้าว หาอาหารป่า ปลุกผักต่างๆ คามไร่นา ชาวบ้านมีความเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน ไม่มีการซื้อขาย เครื่องใช้ภายในครอบครัว และเครื่องนุ่งห่มจะทำด้วยมือ เมื่อก่อนชุมชนนิยมปลูกฝ้ายเพื่อที่จะนำมาทอเป็นผ้าฝ้ายใช้ในครอบครัว การทำการเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมี

ในปัจจุบันบ้านสงยางมี 175 ครัวเรือน แบ่งเป็น ประชากรชาย 480 คน หญิง 470 คน รวม 950 คน ส่วนบ้านคำเคือข แบ่งเป็น หมู่ 2,8,12 มี ประมาณ 1,000 ครัวเรือน อาชีพส่วนใหญ่ทำนาค้า สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเมื่อก่อน กล่าวคือ มีข้าวอาหารเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี แต่ด้วยสภาพพื้นที่อยู่ห่างไกลงานด้านพัฒนาจึงเข้าถึงได้ยาก ถือว่าเป็นจุดเด่นของชุมชนอย่างหนึ่ง

บ้านสงยางเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่น่าสนใจ แต่ยังขาดการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะชุมชนยึดติดกับความเรียบง่าย ยังไม่เห็นความสำคัญของการบันทึก

ปัจจุบันบ้านสงยางมีโรงเรียนชื่อ โรงเรียนเหล่ายางชุมสามัคคี เป็นโรงเรียนขยายโอกาสถึงชั้น ม.3 มี วัด 1 แห่ง แม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนไปความเจริญทางด้านวัตถุ ได้เข้ามาภายในหมู่บ้าน ชุมชนเริ่มมีวิถีชีวิตพึ่งพาสังคมภายนอกมากขึ้น มีบางส่วนที่ยังยึดถือและรักษาประเพณีแบบดั้งเดิม เช่น การพึ่งตนเองในด้านการเกษตร วิธีการดำรงชีวิตแบบภูไทยังมีอีกหลายสิ่งที่น่าสนใจ ดังนั้นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการและวิถีชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของชุมชนสงยาง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และหันมาสนใจความเป็นมาของตนเองจึงเกิดขึ้น ชุมชนได้องค์ความรู้นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ที่ก่อเกิดบนพื้นฐานความต้องการของชุมชน

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ / ความเป็นมาของชุมชนบ้านสงยาง
2. เพื่อค้นหาองค์ความรู้ในระบบการผลิตแบบดั้งเดิม
3. เพื่อนำประวัติศาสตร์และองค์ความรู้การผลิตแบบดั้งเดิมมาอธิบายถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์มรดกของชนเผ่าภูไท และพันธุกรรมพืชที่มีความสอดคล้องกับระบบนิเวศ

3. คำถามวิจัย

- ระบบการเกษตรแบบดั้งเดิมที่สอดคล้องกับระบบนิเวศอธิบายความสัมพันธ์ทางสังคมของท้องถิ่นอย่างไร

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ประวัติศาสตร์ / ความเป็นมาของชุมชนบ้านสงยาง
2. ได้องค์ความรู้ในระบบการผลิตแบบดั้งเดิม
3. ได้ประวัติศาสตร์และองค์ความรู้การผลิตแบบดั้งเดิมมาอธิบายถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์มรดกของชนเผ่าภูไท และพันธุกรรมพืชที่มีความสอดคล้องกับระบบนิเวศ

5. ระยะเวลาในการดำเนินการ

1 กันยายน 2547 ถึง 31 พฤษภาคม 2549

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

- ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวภูไทบ้านสงยาง
- ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวภูไท บ้านสงยาง เช่น พืชผักพื้นบ้าน

8. นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

ชาวภูไท หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์รวมที่เป็นกลุ่มคนเดียวกันกับชาวภูไทบ้านสงยางและ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเขตบ้านสงยาง คำบลคำเขื่อนแก้ว อำเภอนามาน จังหวัดอำนาจเจริญ

วิถีชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตเพื่อการยังชีพในชีวิตประจำวันของชาวภูไทในอดีตและในปัจจุบัน

รูปแบบการผลิต(เกษตร) หมายถึง กระบวนการผลิตทางการเกษตรของชาวภูไทบ้านสงยาง

บทที่ 2

บททวนเอกสารรายงานการวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมา

1.แนวทางในการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน

จากการเก็บข้อมูลของโครงการวิจัยโดยใช้ หลักการจากงานพัฒนาที่ผ่านมา เช่น ประสพการณ์ การเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน เช่นอาจารย์หมอโกมาตร ในการสืบค้นประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจความเป็นมาของเรื่องราวต่างๆ ในชุมชนได้ดีขึ้น ลดอคติ ส่วนตัวที่เข้าไปตัดสินเรื่องราวต่างๆ ในชุมชน และลดช่องว่างในการติดต่อดัมพันท์กับชุมชน นอกจากจากนี้จำเป็นต้องเข้าใจว่าประวัติศาสตร์ชุมชนคืออะไร

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน คือการศึกษาถึงเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านต่างๆ ทั้ง ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งมีความสำคัญมากในการทำงานในชุมชน เพราะจะทำให้เราเข้าใจถึงที่มาที่ไปของปรากฏต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เกิดความรู้สึกร่วมกับชุมชนได้ รวมทั้งลดอคติส่วนตัวที่จะเข้าไปตัดสินเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

เมื่อได้ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนอย่างลึกซึ้งแล้ว เราจะได้เห็นภาพรวมของชุมชนชัดเจนมากขึ้น ได้เข้าใจเรื่องมิติเวลาของชุมชน ว่าเหตุการณ์แต่ละช่วงอะไรเกิดขึ้นบ้าง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนเหล่านั้นได้ส่งผลกระทบต่อคน และสิ่งแวดล้อม จากอดีตจนถึงปัจจุบันใดก็ตามที่เราเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ได้เห็นวิถีชีวิตของเขาว่าเป็นอย่างไร ความรู้สึกของเราในชุมชนก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

การเข้าใจมิติทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้เรามองเห็นว่า จุดไหน ที่ควรให้ความสนใจ และต้องหันไปแสวงหาวิธีการ ในการสืบค้นประวัติศาสตร์ชุมชน ซึ่งไม่เพียงจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาก็ยังทำให้เราเข้าใจชุมชนมากขึ้น

จากประสบการณ์อาจารย์หมอโกมาตร พบว่า “ชุมชนเป็นผลผลิตของระยะเวลา ในเรื่องของมิติเวลาของชุมชนที่จะช่วยให้เรารู้จักชุมชนมากขึ้น และเข้าใจในสภาพที่เป็นอยู่มากยิ่งขึ้น และเมื่อใดที่เราเห็นชุมชนในสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ เราก็จะเปลี่ยนความรู้สึกเราต่อชุมชน” (โกมาตร,2545)

นอกจากนี้ยังมีอาจารย์กาญจนา กล่าวว่า การทำงานกับชาวบ้านเป็นเรื่องยาก หากเราจะทำงานจะต้องรู้จักการเข้าหาชาวบ้าน โดยใช้หลักการ Positive approach จุดแข็งที่สุดของ Positive approach อยู่ที่ว่า กรอบความคิดในหัวสมองของเราเป็นอย่างไร สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงอย่างที่สุด ทั้งนี้เพราะหากเราถูกชักนำคิดว่า ชีวิตชาวบ้านเขามีปัญหาต่างๆรอบตัว เขามีความทุกข์ยากเกินเครื่องประดับตัวอยู่แล้ว แต่ชาวบ้านก็สามารถอยู่รอดมาได้จนมาถึงทุกวันนี้ และเราต้องไม่ลืมว่าชาวบ้านเขาอยู่มาได้ด้วยตัวของเขาเอง ดังนั้น หากเราเชื่อมั่นในศักยภาพของชาวบ้าน จะได้ข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมจริงทั้งในอดีตและปัจจุบัน คือวัฒนธรรมค่อสู้้อย่างเป็นจริงเป็นจังและรอบคอบ ต้องถามไปให้เป็นไรนา ต้องไถหว่านคำ ต้องรู้จักการหาอาหาร และต้องรู้จักทำอะไรค่อมีอะมากรรอบคอบเพื่อเป็นการ

เอาตัวรอดจากการดำเนินของชาวบ้าน ที่มีประสบการณ์การต่อสู้ชีวิตที่ยาวนาน และสั่งสมจากอคติมาจนถึงปัจจุบัน (กาญจนา,2538)

2. แนวคิดทางการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม

เดิมที่ชุมชนชุมชนอยู่ได้ด้วยตัวเองพึ่งพาอาศัยกันและกัน พึ่งพาธรรมชาติ น้ำมีปลาในนา มีข้าว อยากรกินก็ต้องเข้าป่า อยากรกินปลาต้องลงหนอง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพารัฐ ไม่มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรัฐเข้าไปในหมู่บ้าน เพื่อการพัฒนา อย่างที่เกิดขึ้นตั้งแต่ 2504 เป็นต้นมา ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งในโลก มีดิน มีน้ำ มีแดดอย่างพอเพียง เพื่อที่พืชจะเจริญเติบโตขึ้นมาได้หล่อเลี้ยงสัตว์ผลิตอาหารและปัจจัยสี่

เศรษฐกิจชุมชนสมัยก่อนเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ ไม่มีกระแสส่วนที่เกิน แต่สะสมเพียงปีสองปีเพื่อขาดแคลน เช่น ข้าว ชาวบ้านเมื่อก่อนปลูกข้าวเพื่อวัตถุประสงค์หลายอย่าง นอกจากการบริโภคภายในครัวเรือนแล้วยังเพื่อญาติพี่น้องใกล้เคียงที่ขาดแคลน และทำบุญ ชีวิตผู้คนไม่ได้ค้ำร้นแสวงหาอะไรมากมายเกินความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เป็นการทำมาหากินเพื่อให้มีชีวิตรอด ไม่ได้อยู่เพื่อกิน แต่กินเพื่ออยู่(เสรี,2546)

ธรรมชาติของเมืองไทยอุดมสมบูรณ์ ธรรมชาติได้เตรียมอาหารให้เราเสร็จสรรพ หน้าไหนควรงินผักอะไร เห็นอะไร กุ้ง หอย ปู ปลาอะไร ชนิดไหน แม่ธรณี แม่คงคา เจ้าป่าเจ้าเขาท่านเตรียมไว้ให้เราหมด กินแล้วแข็งแรงมีกำลัง มีภูมิคุ้มกันโรคภัยไข้เจ็บอยู่ทุกฤดูกาล ไม่มีอะไรจริงเราสามารถกินกล้วยได้ เพราะกล้วยมีอยู่ตลอดปี

พืชผักพื้นบ้านเราไทยเราก็กินมาหลายเหลือเกิน เป็นทั้งอาหารและยา เพราะวัฒนธรรมการกินของไทยเรากินง่าย ปัจจุบันคนไทยเป็นโรคต่างๆ มากมาย มั่วยจะเป็น ความดันสูง เบาหวาน มะเร็ง หัวใจ เราสามารถป้องกันได้ด้วยการกินผักพื้นบ้าน

ผักพื้นบ้านปลูกง่าย ทนทาน ใต้อุณหภูมิกว่า ไม่ต้องปลูกบ่อย เพียงเก็บยอด ดอก ใบ มารับประทาน ก็จะแตกหน่อหรือใบใหม่ออกมา ศัตรูรอบควนไม่ค่อยมารบกวน ถึงจะมีก็เล็กน้อยมาก จึงไม่จำเป็นต้องใช้ยาฆ่าแมลงเลย และเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ภูมิปัญญาไทย ปู่ ย่า ตา ยาย ของเราได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาและถึงแล้วที่เราควรจะหันมาอนุรักษ์และฟื้นฟูผักพื้นบ้าน ให้เด็กรุ่นใหม่กินพืชผักที่อยู่ในรั้วบ้านของตนเอง มากกว่าการซื้อกิน ซึ่งไม่ปลอดภัยต่อร่างกาย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตในการวิจัย และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยวิธีการ การได้มาซึ่งข้อมูลมีการสืบค้น 2 ประเภท

ประเภทที่ 1 ข้อมูลปฐมภูมิ จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่งานวิจัย ด้วยกระบวนการของการศึกษาวิจัย จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่งานวิจัย ด้วยกระบวนการของการศึกษาวิจัยจากข้อมูลปฐมภูมิ โดยการใช้วิธีการ สร้างแบบสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้นำหมู่บ้านทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทาง อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน อีต๊ะผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ หมอมอ (หมอดู) ในชุมชน และผู้สูงอายุในหมู่บ้าน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ สอดถาม ทั้งยังใช้แบบฟอร์มในการเก็บข้อมูล และบันทึกเสียงด้วยเทปบันทึกเสียงและการถ่ายภาพนิ่งภาพเคลื่อนไหว ทีมวิจัยซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านที่เป็นเป้าหมายในการทำวิจัย เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้เห็นวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้าน การที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกับชาวบ้าน ทำให้เข้าใจและรับรู้ถึงความเป็นอยู่และเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยมากขึ้น การแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน ปรัชญาหรือในการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ แทนชาวบ้านมีส่วนร่วม และแบบวิทยาศาสตร์ทางวิชาการ และแนวทางการเก็บข้อมูลที่จะได้มาซึ่งข้อมูลประวัติศาสตร์บ้านสงขาร การพูดคุยเป็นลักษณะการนั่งโศกหลั่ง แลกเปลี่ยนกัน

ค้นหาแนวทางการเก็บข้อมูลที่จะได้มาซึ่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์บ้านสงขารหลายๆ แนวทางได้แก่

1. สอดถามจากคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้าน
2. สร้างแบบสัมภาษณ์ ให้แกนนำชุมชน ไปเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาบ้านสงขาร
3. จัดประชุมชาวบ้านที่เป็นคนเฒ่าคนแก่มาแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน ทีมวิจัยและแกนนำจับประเด็นการพูดคุยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาบ้านสงขาร

มติที่ประชุม เห็นด้วยกับวิธีการที่ 1 และ 2 ถ้าจะได้มาซึ่งข้อมูลง่ายกว่า และสะดวก ประหยัดเวลา และงบประมาณ เมื่อได้ข้อมูลจากทั้ง 2 แนวทาง แล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้ ลงไปแลกเปลี่ยนเวทีกับชาวบ้าน เพื่อช่วยในการตรวจสอบข้อมูลที่ได้นำมาเป็นขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน

พัฒนาแนวทางที่ 1 และแนวทางที่ 2 ให้ได้และให้ทีมวิจัยและแกนนำ ลงพื้นที่เก็บข้อมูลทั้ง 2 แนวทางก่อนการมีเวทีตรวจสอบข้อมูล และแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการสร้างแบบสอบถาม ทางโครงการวิจัยต้องการกรอบการเก็บข้อมูลอะไรบ้าง อย่างไร ที่จะทำให้งานวิจัยบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

การสร้างแบบสอบถาม จะถามอะไรบ้าง เกี่ยวกับที่จะทำให้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชุมชน และการเกษตรแบบดั้งเดิมและจะถามผู้เฒ่าผู้แก่อย่างไร จึงจะได้รับความจริงจากการบอกเล่า และการสอบถาม

การเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์วรรณา ต้องสรรคหาวិทยาการอบรมการเก็บข้อมูลและ การสร้างแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ทางที่วิจัยจะต้องสร้างกรอบข้อมูลสภาพชุมชนบ้านสงยาง ก่อน ก่อนการเข้าอบรมจากวิทยากร ดังนั้นจึงกำหนดกรอบการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนดังนี้

- ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนเป็นอย่างไร
- ใครเป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน
- การขยายตัวของหมู่บ้านเป็นอย่างไร
- มีก๊อปปี้เคลื่อนย้ายชุมชนหรือไม่ อย่างไร
- ชุมชนมีประเพณีการปฏิบัติแต่อดีตอย่างไรบ้าง
- เหตุการณ์สำคัญที่ชุมชนผ่านมานี้จะมีอะไรบ้าง วัดตั้งเมื่อไร โรงเรียนตั้งเมื่อไร ไฟฟ้าเข้าบ้านเมื่อไร ถนนคอนกรีต น้ำประปา เข้ามาเมื่อไร
- ระบบการเกษตรในอดีตปลูกอะไรเป็นหลัก
- เกษตรเชิงเดี่ยวเข้ามาในหมู่บ้านเมื่อไร ปลูกอะไรบ้าง เช่น ปอ มันสับปะหลัง อ้อย อื่นๆ ที่รัฐส่งเสริม
- ในอดีตคนในชุมชนมีความคิดความเชื่อ อย่างไร เช่นการนับถือผี
- ใครเป็นบุคคลสำคัญในชุมชนที่ คนในหมู่บ้านให้คนยำเกรง
- ในหมู่บ้านมีคนเก่งเรื่องอะไรบ้าง
- คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ มีอาชีพอะไร
- รูปแบบทางการเกษตรของคนในชุมชนเป็นอย่างไร มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง
- ทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่รอบๆ หมู่บ้านมีอะไรบ้าง เช่นป่าไม้ แหล่งน้ำ
- มีการจัดการทรัพยากรอย่างไร มีการอนุรักษ์ หรือไม่อย่างไร
- หมู่บ้านมีระบบการปกครองอย่างไรบ้าง และมีกฎระเบียบอย่างไร บทลงโทษอย่างไรบ้าง
- พื้นที่หมู่บ้านเป็นพื้นที่ทางการเมืองหรือไม่ ถ้าเป็นเป็นอย่างไร
- หมู่บ้านผ่านการพัฒนาอย่างไรบ้าง
- หน่วยงานใดเข้ามาพัฒนา

ส่วนการเก็บข้อมูลพืชผักพื้นบ้าน โดยมีความหมายของพืชผักพื้นบ้าน ในแนวทางของโครงการให้นิยามในความหมายของโครงการ ว่า “พืชผักพื้นบ้านท้องถิ่นที่บ้านสงยางนำมารับประทานและประกอบอาหาร ปลูกในแหล่งธรรมชาติทั่วไป ภูเขา ป่า แหล่งน้ำ หรือมีการนำมาปลูกเพื่อความสะดวกในการเก็บมารับประทาน เช่นในลักษณะสวนครัว” จากการสืบค้นข้อมูลพืชผักพื้นบ้านพบว่า พืชผักพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี ประมาณ 130 ชนิด โดยแบ่งส่วนการรับประทานออกเป็น 5

ส่วน คือ ส่วนยอดและใบ ส่วนหัวตะราก ส่วนดอก ส่วนฝัก และส่วนผล โดยการสร้างแบบสอบถาม การเก็บข้อมูลพืชผักพื้นบ้านของบ้านสงขลาที่ชาวบ้านยังมีการรับประทานกันในปัจจุบัน ดังนี้

- ชื่อพื้นบ้านภูไทเรียก
- ภาพประกอบ
- ชื่ออื่น
- ชื่อสามัญ
- ชื่อวิทยาศาสตร์
- วงศ์
- ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ได้แก่ ต้น ใบ ดอก ผล
- ฤดูกาลเก็บกินได้
- การขยายพันธุ์
- ประโยชน์ของพืชผักพื้นบ้าน
- แหล่งไปเก็บหาตามธรรมชาติ

ประเภทที่ 2 ข้อมูลทัศนคติ มี จากเอกสาร มี 2 ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย การสืบค้นข้อมูลจากที่
เคยมีผู้ศึกษารวบรวมไว้ทั้งจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนเรียงความ และงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับ
งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นต้น

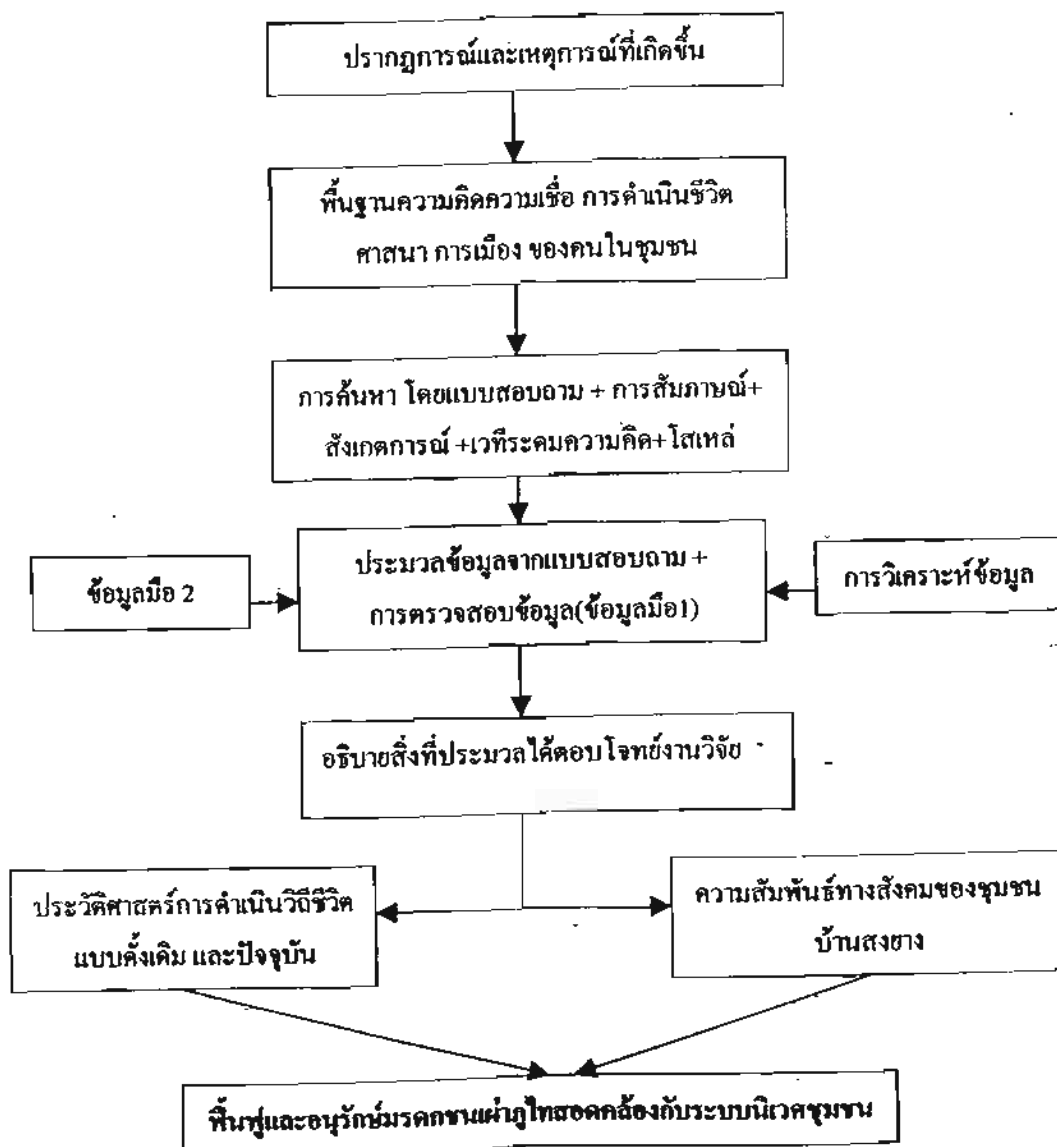
ทีมวิจัย	กลุ่มคนที่เข้าร่วม	วิทยากร /ผู้มีส่วนร่วมเสริม	ผู้สนับสนุน / องค์กรสนับสนุน
4 คน	ดำเนินการ 140 คน	ความรู้ประสบการณ์	
นายคุณัน ราชวงศ์ นางเรียม ปลุกจิตร นางภูเวียง เมืองจันทร์ นายเจริญ จันทร์อินทร์ นส.วิไลวรรณ สูงเทิง	ชาวบ้าน บ้านสงขลา จำนวน 104 คน	ดร. ศรีศักร วัลลิโกดม / วิชา พันธุวิทยา นักวิชาการสาธารณสุข / กระบวนการเก็บข้อมูล แกนนำหมู่บ้านและเยาวชน/ แนะแนวการสอนภาษา /การ เก็บข้อมูล	สกว. องค์การบริหารส่วนตำบลคำ เขื่อนแก้ว โรงเรียนบ้านเหล่าช้างชุม สามัคคี แกนนำและเยาวชนในชุมชน วัดสว่างอารมณ์บ้านสงขลา องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้ใหญ่ บ้าน กำนัน บ้านสงขลา องค์การบริหารส่วนตำบล

			ประชาสังคมจังหวัด อำนาจเจริญ เครือข่ายการเลือกตั้ง(ภาคพล เมือง)จังหวัดอำนาจเจริญ สภานายความจังหวัด อำนาจเจริญ
--	--	--	--

2. การวิเคราะห์ข้อมูล และประมวลผลข้อมูล

กระบวนการศึกษาที่สร้างขึ้นเป็นระบบเพื่อเป็นขั้นตอนในการศึกษาวิถีชีวิตชาวภูไทอย่าง
เป็นขั้นเป็นตอน ดังนี้

กระบวนการในการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน บ้านสงยาง

ทีมวิจัยได้เสนอให้เพิ่มการนำเสนอค้นหาการใช้แผนที่ชุมชน เพื่อให้เห็นภาพรวมการเก็บข้อมูล และที่ปรึกษาโครงการนำเสนอให้ใช้ Mine mapping เพื่อจะเห็นภาพชัดขึ้นอีก ดังนี้ งานสืบเนื่องที่ทางทีมวิจัยและแกนนำจะทำต่อไปคือ การค้นหาแผนที่ หรือการสร้างแผนที่ด้วยการเขียนขึ้น และหัวหน้าโครงการค้นหากรสืบค้นแบบ Mine mapping ให้แก่ทีมวิจัยและแกนนำเข้าใจการทำ และการนำเสนอต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

1. ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษา

จากการค้นคว้าเกี่ยวกับการอพยพของกลุ่มคนเผ่าไทย ซึ่งได้มีการแบ่งเผ่าไทยที่เป็นเผ่าใหญ่ๆ ในแผ่นดิน ชนเผ่าผู้ไทย เป็นชนเผ่าหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานปะปนอยู่กับชนชาติต่าง ๆ ในอดีต เช่น จีน ลาว ไทย ลื้อ ถ้าพิจารณาตามลักษณะชาติพันธุ์ของมนุษยชาติ ซึ่งถือสภาพเอาสภาพความคล้ายคลึงกันทางด้านกายภาพตามพันธุกรรมแล้ว ชาวผู้ไทยซึ่งอยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงจัดได้ว่าอยู่ในกลุ่มมอญโกตยัคคองใต้ของจีน อินโดจีนในกลุ่มที่พูดภาษาไทยกระได (Tai Kadai) แต่ถ้าพิจารณาชาวผู้ไทยโดยอาศัยหลักความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรม การแต่งกาย ศาสนาความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีชาวผู้ไทย ถือว่าอยู่ในชนเผ่าไทย ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยในดินแดนนับแต่ตอนเหนือของแม่น้ำโขงลงมาครอบคลุมแม่น้ำเจ้าพระยาทางตอนบนและตอนล่าง

จากรสารานุกรมเสรี วิกีพีเดีย กล่าวว่า “ชาวไทคำ ชาวผู้ไท หรือ ชาวลาวโซ่ง เป็นกลุ่มชาวไทยกลุ่มหนึ่ง ที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในเขตสิบสองจุไทยเดิม หรือบริเวณลุ่มแม่น้ำคำ และแม่น้ำแดงในเวียดนามเหนือ ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมของ ชาวไทคำ ชาวไทแดง และชาวไทขาว ในสมัยที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองเวียดนาม และลาว พวกเขาได้เรียกชนเผ่าที่อยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำคำว่า ไทคำ ที่เรียกว่าไทคำ ไม่ใช่ว่าพวกเขาอาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำคำ แต่เพราะว่ากลุ่มชนเผ่าไทดังกล่าว นิยมสวมเสื้อผ้าสี ดำอันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งข้อมด้วยคันหอมหรือคันกราม

(<http://th.wikipedia.org/w/index.php>)

ผู้ไท (ภูไท บ่อ ไชย) Phuthai ตระกูลภาษาไท-กะได (Tai-Kadai Language Family) Synonyms : Puthai ผู้ไท ถือ ที่มา: ม.ศรีบูรพา 2522

กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศลาว เดิมชาวผู้ไทอพยพมาจาก Hua Phan ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสิบสองจุไทย ผู้ไทมีสายสัมพันธ์กับพวกไทขาวและไทดำที่อาศัยอยู่บนที่ราบสูง ปัจจุบันพบชาวผู้ไททางภาคเหนือของลาว และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ในจังหวัดอุดรธานี และร้อยเอ็ด ชาวผู้ไทบริเวณนี้เรียกว่า ลาวขาว (Labers and others 1964, p.228)

คำว่า “ผู้ไทย” บางท่านมักเขียนว่า “ภูไท” แต่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเขียนว่า “ผู้ไทย” ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวผู้ไทยเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทยและแคว้นสิบสองปันนา (ดินแดนส่วนเหนือ) ของลาวและเวียดนามซึ่งติดต่อกับส่วนใต้ของประเทศจีน) ราชอาณาจักรไทยได้สัญญาเสียดินแดนแคว้นสิบสองจุไทยให้ฝรั่งเศสเมื่อ ร.ศ.107 (พ.ศ.2431)

กลุ่มชาติพันธุ์ของชาวผู้ไทยในอดีตเป็นชนชาติไทยสาขาหนึ่ง แต่เดิมอาศัยอยู่ในบริเวณเมือง

แฉ่งและเมืองไล ในแคว้นสิบสองจุไทยพื้นที่บริเวณ
แถบนี้เป็นป่าเขาไม่อุดมสมบูรณ์ รวมทั้งยังเป็นดิน
แดนคาบเกี่ยวอยู่ในการปกครองถึง 3 ฝ่าย คือ จีน
หลวงพระบางและญวน เมื่อเกิดสงครามระหว่างจีน
ญวน และหลวงพระบาง เกิดขึ้นการยกทัพจะต้อง

ผ่านดินแดนสิบสองจุไทยชาวผู้ไทยก็ต้องพลอย
เดือดร้อนเสมอ โดยไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับชัย
ชนะโดยเด็ดขาด ชาวผู้ไทยเป็นกลุ่มชนที่รักความ
สงบจึงพากันอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณเมือง
วัง เมืองคำเกิด และเมืองคำม่วน ในประเทศลาวใน
สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีและสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุง
รัตนโกสินทร์ได้ยกทัพไปตีเมืองล้านช้างก็เคยกวาด

ดินแดนของผู้ไทยเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ต่อมาในรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
เจ้าเมืองอนุวงศ์เมืองเวียงจันทร์เป็นกบฏ พระองค์ทรงสั่งให้แม่ทัพไปปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียง
จันทร์ และเมื่อปราบกบฏเสร็จเรียบร้อยแล้ว กองทัพไทยจึงได้กวาดค้อนครอบครัวชาวผู้ไทยที่เมืองวัง
เมืองคำเกิด และเมืองคำม่วน ข้ามแม่น้ำโขงมาอยู่ฝั่งไทยเป็นการคัดกำลังของฝ่ายลาว และโปรคให้ตั้ง
บ้านเรือนทำมาหากินในท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน

หนังสือบางเล่ม กล่าวว่า ผู้ไทยเดิมมาจาก คำว่า พุไท หรือ วุไท ซึ่งหมายถึง คนเผ่าไทยกลุ่ม
หนึ่งที่มีอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย และอาณาจักรล้านช้าง มีการเคลื่อนย้ายเข้ามาในภาคอีสานหลายครั้ง
และมาจากที่ต่าง ๆ เช่น ผู้ไทยวัง คือ ผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวัง มาตั้งบ้านเรือนในแถบพรรณนา
นิคม จังหวัดสกลนคร ผู้ไทยกระป๋อง มาจากเมืองกระป๋อง มาตั้งบ้านเรือนที่ในเขตวาริชภูมิ จังหวัด
สกลนคร ผู้ไทยกะดาก มาตั้งบ้านเรือนอยู่ในแถบคำบลโนนหอม และแถบริมหนองหาน

ชาวผู้ไทยส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น บรรพบุรุษล้วนแต่ อพยพ
มาจากเมืองวังทั้งสิ้น แต่เดิมผู้ไทยที่อยู่ในเมืองวังในอดีตนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองแฉ่ง ซึ่งอยู่ตอนใต้
ของประเทศจีนในแคว้นสิบสองจุไทยมาก่อน ชาวผู้ไทยแบ่งออกเป็น 2 พวก คือ ผู้ไทยคำ และผู้ไทย
ขาว

ผู้ไทยคำ เป็นผู้ไทยแท้ ตั้งถิ่นฐานอยู่ใน 8 เมือง คือ เมืองแฉ่ง เมืองคุง เมืองม่วย เมืองลา
เมืองโนะ เมืองหวัด เมืองซาง และเมืองคาย ลักษณะของชาวผู้ไทยคำเป็นคนผิวขาวกิริยาอาการคล้าย
ชาวลาวชอบรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก การแต่งกายผู้ชายนุ่งกางเกงขาคับ ใช้ผ้าด้ายดำ

เมล็ดงาสีดำ หรือนุ่งผ้าขาวม้าคล้ายสีขาว สวมเสื้อคล้ายสีดำ เครื่องประดับของชายมีกำไลมือและแหวน ผู้หญิงนุ่งซิ่นใส่เสื้อผ้าสีดำ มีกำไลเงินกับต่างหูเป็นเครื่องประดับประจำตัวอยู่เสมอ

ผู้หญิงที่ยังไม่มีสามีจะเกล้ามวยผม เมื่อมีสามีแล้วก็จะเกล้าผมสูง เครื่องนุ่งห่มส่วนใหญ่ใช้สีดำหรือสีเข้มๆ ด้วยลักษณะการแต่งกายนี้เองจึงเรียกชื่อว่า “ผู้ไทยดำ”

ผู้ไทยขาว ค้นกำเนิดเป็นจีนแซ่ฟอ อพยพเข้ามาจากเมืองสินเจา ใกล้เมืองกว้างดุง อพยพมาอยู่กับพวกผู้ไทยที่เมืองไล เมืองเจียน เมืองมุน และเมืองบาง รวม 4 เมือง ต่อมาจีนแซ่ฟอได้เป็นเมืองจึงเรียกว่า สิบสองผู้ไทย หรือสิบสองจุไทย นอกจากนี้ยังมีชนชาติอื่นรวมอยู่บ้าง เช่น ข่า เข่า พม่า เป็นต้น ผู้ไทยขาวนุ่งห่มด้วยเสื้อสีขาว โดยเฉพาะเมื่อมีการทำศพ จะนุ่งห่มด้วยเครื่องแต่งกายขาวล้วนอยู่จนครบ 3 ปี ด้วยลักษณะการแต่งกายนี้เองจึงเรียกชื่อว่า “ผู้ไทยขาว”

การอพยพของผู้ไทยเข้ามาในประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2438 และ ปี พ.ศ. 2439 ได้เกิดการอพยพครั้งใหญ่ของชาวผู้ไทจีน สาเหตุก็มาจากศึกสงครามแย่งชิงอำนาจกันระหว่างบรรดาหัวหน้าของไทดำกลุ่มต่างๆ ในแคว้นสิบสองจุไทย พวกเขาจึงได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยลาว และ ในภาคอีสานของประเทศไทย

- การอพยพในลาวนั้น ชาวไทดำส่วนมากได้ตั้งถิ่นฐานใน แขวงหลวงน้ำทา แขวงบ่อแก้ว แขวงอุดมไซ และ แขวงทั้งหมดในประเทศลาว
- การอพยพในไทยนั้น ก็อพยพเข้ามาด้วยเช่นกัน โดยส่วนมากได้ตั้งถิ่นฐานในจังหวัดในภาคอีสานตอนบน และ ตะวันออก เช่น อำเภอเรณูนคร อำเภอธาตุพนม และ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม

ในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2496 จนถึงปี พ.ศ. 2497 ได้เกิดสงครามในเมืองเดียนเบียนฟู ซึ่งเป็นหนึ่งในเมืองของแคว้นสิบสองจุไทยเดิม ชาวผู้ไทจึงได้อพยพหลบหนีการเกณฑ์ทหารของฝรั่งเศส เข้ามาในประเทศไทยลาว และ ไทยอีกกระสอบหนึ่ง

ผู้ไทยคำและผู้ไทยขามมี 12 เมือง จึงเรียกดินแดนส่วนนี้ว่า "สิบสองจุไทย" หรือ "สองเจ้าไทย" ต่อมาสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2 (เจ้าองค์หล่อ) แห่งนครเวียงจันทน์ได้มีหัวหน้าชาวผู้ไทยผู้หนึ่งมีนามว่า "พระยาศรีวรราช" ได้มีความคิดความชอบช่วยปราบกบฏในนครเวียงจันทน์จนสงบราบคาบ พระมหากษัตริย์จึงได้พระราชทานพระธิดาชื่อ "พระศรีวรราช" ให้เป็นภรรยา ในกาลต่อมาจึงได้แต่งตั้งให้บุตรอันเกิดจาก พระศรีวรราชหัวหน้าผู้ไทยและเจ้านางซ่อฟ้ารวม 4 คนแยกย้ายกันไปปกครองหัวเมืองชาวผู้ไทย คือ สิบอแกล, เมืองเชียงค้อ, เมืองวังและเมืองตะโปน (เซโปน) สำหรับเมืองวังตะโปนเป็นเมืองของชาวผู้ไทยที่ตั้งขึ้นใหม่ทางตอนใต้ของราชอาณาจักรเวียงจันทน์ (ปัจจุบันอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของลาวคิซายแคนญวน) ต่อมาชาวผู้ไทยจากเมืองวังและเมืองตะโปน ได้แยกย้ายออกไปตั้งเป็นเมืองต่างๆ ขึ้นอีก คือ เมืองพิน, เมืองนอง, เมืองฟ่อง, เมืองพลาน, เมืองเชียงฮ่ม, เมืองผามัง, เมืองคำฮ้อ ล้นจือว เป็นต้น (เรียบเรียงจากบทพระนิพนธ์ ของ พระบรมวงษ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐาเสรีในหนังสือชื่อ "พระราชธรรมนิเขมลาว พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2479 ซึ่งพระองค์เธอเป็นพระราชธิดาของรัชกาลที่ 4 และเจ้าจอมมารคางคาง ซึ่งเจ้าจอมมารคางคางเป็นพระราชธิดาของเจ้านุวงศ์เวียงจันทร์)

ชาวผู้ไทยเมื่อ 80 ปีก่อน

เมืองวัง, เมืองตะโปน เป็นถิ่นกำเนิดของชาวผู้ไทยในฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ดินแดนลาว) ก่อนที่จะอพยพเข้ามาอยู่ในภาคอีสานปัจจุบัน ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อตอน เจ้านุวงศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏต่อกรุงเทพฯ ใน พ.ศ. 2369 ต่อมาเมื่อกองทัพไทยยกเข้าข่มแม่น้ำโขงไปปราบ ปราบจนสงบราบคาบแล้ว ทางกรุงเทพฯ มีนโยบายจะอพยพชาวผู้ไทยจากเมืองวัง, เมืองตะโปนจากชายแดนปลายพระราชอาณาจักร ซึ่งใกล้ติด

ติดกับแคนญวนให้ข้ามโขงมาตั้งถิ่นฐานทางฝั่ง ขวามแม่น้ำโขง (ภาคอีสาน) ให้มากที่สุดเพื่อความปลอดภัยมิให้เป็นกำลังแก่นครเวียงจันทน์และฝ่ายญวนอีกต่อไป จึงไปกวาดต้อนผู้คนซึ่งเป็นชาวผู้ไทยจากเมืองวัง, เมืองตะโปน, เมืองพิน, เมืองนอง, เมือง, เมืองคำฮ้อคำเขียว ซึ่งอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของลาวปัจจุบัน วังยังเป็นอาณาเขตของพระราชอาณาจักรไทยอยู่ในขณะนั้นให้ข้ามโขงมาตั้งบ้านตั้งเมือง ทางฝั่งขวามแม่น้ำโขงในเขต เมืองกาฬสินธุ์, สกลนคร, นครพนมและมุกดาหาร คือ...

1. เมืองเรณูนคร ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวัง มีนายไพร่รวม 2,648 คน ต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวสาย เป็น "พระแก้วโอบล" เจ้าเมืองเรณูนครคนแรก ยกบ้านทุ่งหวายขึ้นเป็นเมืองเรณูนคร ขึ้นเมืองนครพนม คือท้องที่อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนมในปัจจุบัน (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ.1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)

2. เมืองพรณานิคม ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทยอพยพมาจากเมืองวังจำนวน สองพันกว่าคน ไปตั้งอยู่ที่บ้านผ้าขาวพันนา ตั้งขึ้นเป็นเมืองพรณานิคมขึ้นกับเมืองสกลนคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวโสมกลาง เป็น "พระเสนาณรงค์" เจ้าเมืองคนแรก ต่อมาได้ย้ายเมืองพรณานิคมไปตั้งที่บ้านพานพร้าว คือท้องที่อำเภอพรณานิคม จังหวัดสกลนครในปัจจุบัน (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ.1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)
3. เมืองภูนิมารายณ์ ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวังจำนวน 3,443 คน ไปตั้งอยู่ที่บ้านภูคสิม ตั้งขึ้นเป็นเมือง "ภูนิมารายณ์" ขึ้นเมืองกาฬสินธุ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ราชวงศ์เมืองวัง เป็น "พระธิเบศรวงษา" เจ้าเมืองภูนิมารายณ์, อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ.1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)
4. เมืองภูแล่นช้าง ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวังจำนวน 3,023 คน ไปตั้งอยู่ที่บ้านภูแล่นช้าง ตั้งขึ้นเป็นเมือง "ภูแล่นช้าง" ขึ้นเมืองกาฬสินธุ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้หมื่นเชษฐาคมเป็น "พระพิชัยอุดมเดช" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่อำเภอเขาวงกาฬสินธุ์ (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ.1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)
5. เมืองหนองสูง ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวังและเมืองคำอ้อคำเขี้ยว (อยู่ในแขวงสุวรรณเขต ดินแดนลาว) จำนวน 1,658 คน ตั้งอยู่บ้านหนองสูงและบ้านคำสระอี ในดงบังอี (คำสระอีคือหนองน้ำในดงบังอี ค่อมกลายป็น คำสระอี) ตั้งเป็นเมืองหนองสูง ขึ้นเมืองมุกดาหาร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวสีหนาม เป็น "พระไกรสรราช" เจ้าเมืองคนแรก เมืองหนองสูงในอดีตคือท้องที่ อ.คำสระอี (ตั้งแต่ห้วยทราย), อำเภอหนองสูงและท้องที่อำเภอนาแก ของจังหวัดนครพนมด้วย (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ.1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)
6. เมืองเสนางคนิคม ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองตะโปน (เซโปน) ซึ่งปัจจุบันอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในแขวงสุวรรณเขต คิดชายแดนเวียดนามอพยพมา 948 คน ไปตั้งอยู่ที่บ้านส่องนาง ยกขึ้นเป็นเสนางคนิคมขึ้นเมืองอุบลราชธานี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวจันทร์จากเมืองตะโปน เป็น "พระศรีสินธุสงคราม" เจ้าเมืองคนแรก ต่อมาได้ย้ายไปตั้งเมืองที่บ้านห้วยปลาแดกและเมื่อยุบเมืองลงเป็นอำเภอเสนางคนิคม ย้ายไปตั้งอำเภอที่บ้านหนองทับม้า คือ ท้องที่อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญในปัจจุบัน (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ.1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)
7. เมืองคำเขื่อนแก้ว ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวังจำนวน 1,317 คน ไปตั้งอยู่ที่บ้านคำเขื่อนแก้วเขตเมืองเขมราฐ ตั้งขึ้นเป็นเมืองคำเขื่อนแก้ว ขึ้นเมืองเขมราฐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวสีหนาท เป็น "พระรามณรงค์" เจ้าเมืองคนแรก เมื่อยุบเมืองคำเขื่อนแก้วได้โอนมาเมืองคำเขื่อนแก้วไปตั้งเป็นชื่ออำเภอที่ตั้งขึ้นใหม่ที่คำมดสูงทุก คือ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธรในปัจจุบัน ส่วนเมืองคำเขื่อนแก้วเดิมที่เป็นผู้ไทย

ปัจจุบันเป็นตำบลคำเขื่อนแก้ว อยู่ในท้องที่อำเภอขามเฒ่า จังหวัดอำนาจเจริญในปัจจุบัน (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ.1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)

8. เมืองวาริชภูมิ ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2420 เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองกะปอง ซึ่งอยู่ในห้วยกะปองแยกจากเขม็งไฟไหลลงสู่แม่น้ำโขงในแขวงคำม่วนฝั่งลาว จึงมักนิยมเรียกผู้ไทยเมืองวาริชภูมิว่า "ผู้ไทยกระปอง" ผู้ไทยเมืองกะปองไปตั้งอยู่ที่บ้านปลาปล้า แขวงเมืองหนองหาร จึงตั้งบ้านปลาปล้าขึ้นเป็น "เมืองวาริชภูมิ" ขึ้นเมืองหนองหาร ต่อมาได้ย้ายเมืองไปตั้งที่บ้านนาหอเขตเมืองสกลนคร จึงให้ยกเมืองวาริชภูมิไปขึ้นเมืองสกลนครคือท้องที่อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนครในปัจจุบัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวพรหมสุวรรณ เป็น "พระสุรินทรบริรักษ์" (จากเอกสาร ร.5 มท. เล่ม 15 จ.ศ.1240 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)
9. เมืองจำปาศชนบท ตั้งเมื่อรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2421 เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพจากเมืองกะปอง ตั้งอยู่ที่บ้านจำปาศาโทนทอง ตั้งขึ้นเป็นเมืองจำปาศชนบท ขึ้นเมืองสกลนคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวแก้วเมืองกะปอง เป็น "พระบำรุงนิคม" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร (จากเอกสาร ร.5 มท. เล่ม 15 จ.ศ. 1240 หอสมุดแห่งชาติ)

การอพยพจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเข้าสู่เมืองสกลนคร แยกออกเป็น 3 ระยะเวลา

ระยะเวลาที่ 1 การอพยพของชาวผู้ไทยจากบริเวณเมืองแดง ในเขตสิบสองจุไทยเข้าสู่เมืองน้ำน้อยอ้อยหนูในที่ราบสูงบริเวณหัวพันทั้งห้าทั้งหก

แหล่งเดิมของชาวกลุ่มผู้ไทยคำซึ่งอาศัยบริเวณเมือง ต่าง ๆ ในแถบลุ่มแม่น้ำคำ โดยมีเมืองแดงเป็นศูนย์กลางนั้น ในเวลาต่อมาต้องเผชิญกับการขยายอำนาจของผู้ไทยขาวซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองไล ซึ่งพัฒนาตนเองจาก 4 หมู่บ้านเป็น 11 หมู่บ้าน พร้อมทั้งประกาศตนเองไม่ยอมขึ้นกับเมืองแดงของผู้ไทยคำมากยิ่งขึ้น กลุ่มผู้ไทยขาวยังยกกำลังลงมาโจมตีเมืองของผู้ไทยคำยังผลให้ผู้ไทยคำต้องอพยพลงสู่ทางใต้ลงสู่บริเวณหัวพันทั้งห้า ทั้งหก โดยเฉพาะที่เมืองเชียงขวาง ได้กลายเป็นแหล่งอาศัยของชาวผู้ไทยได้อาศัยอยู่เป็นเวลานานราว 200 – 300 ปี

การเคลื่อนย้ายเข้าสู่ดินแดนที่ราบเชียงขวางนี้ ทำให้ชาวผู้ไทยต้องเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกใหม่ โดยเฉพาะการหันมาในที่ลุ่มมาเป็นการทำนาในที่ดอน เช่น การปลูกข้าวไร่ การทำสวนแดง แต่เมื่ออยู่นานไปชาวผู้ไทยก็เกิดความเคยชินต่อการดำรงชีวิตในที่ราบคามเชิงเขาและมิได้เป็นปัญหาแต่อย่างใดแต่ปัญหาประการสำคัญที่ทำให้การอพยพของชาวผู้ไทยนั้น สันนิษฐานได้ว่าฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาลเป็นเวลานาน ทำให้เกิดความแห้งแล้ง บังคับให้พืชไร่ขาดน้ำ ราษฎรอดอยากประชาชนอดคัดขาดแคลนทั่วไป จึงทำให้อพยพออกจากเมืองน้ำน้อยอ้อยหนู นอกจากปัญหาความแห้งแล้งแล้ว ยังมีปัญหาซึ่งเกิดจากความขัดแย้งระหว่างเจ้าเมืองใหญ่คือเมืองน้ำน้อยอ้อยหนู กับผู้นำชาวผู้ไทย

ซึ่งอพยพเข้ามาอาศัยตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน ดังปรากฏว่ามีผู้นำชาวผู้ไทยซื้อท้าวเก่าได้หุดจนเกลี้ยกล่อม
ชาวผู้ไทยได้ประมาณ 10,000 คนเศษ อพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเจ้าอนุวงศ์หรือเจ้าอนุรุท

ระยะเวลาที่ 2 การอพยพของชาวผู้ไทย จากเมืองน้ำน้อยฮ้อยหนูเข้าสู่เมืองวัง

ท้าวเก่า ผู้นำชาวผู้ไทยได้นำครอบครัวชาวผู้ไทยเข้าสู่เมืองวัง เป็นบุตรคนโตของขุนเกา
ขาว ซึ่งถึงแก่กรรมระหว่างเดินทางพร้อมภรรยา ดังนั้น ภรรยาที่ทิ้งปวงจึงตกแก่ท้าวเก่า เจ้า
หนูบ เจ้าหนูและน้องอีก 3 คน เมื่อขอสมัครขึ้นแก่เจ้าอนุแล้ว จึงสอบถามได้ความว่าชาวผู้ไทยที่
อพยพมาจากเมืองน้ำน้อยฮ้อยหนู ไม่เคยทำนา ทำแต่ข้าวไร่และสวนผลไม้ จึงสั่งให้ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่
ที่เมืองวัง ซึ่งเป็นป่าดงและมีภูเขาคามที่ชาวผู้ไทยถนัดทำกิน เมืองวังแห่งนี้ในปัจจุบันยังไม่อาจสรุป
แน่นอนได้ว่าจะป็นเมืองวัง หรือวังเวียง เมืองวังเวียงไม่ห่างจากเมืองวังขวางเท่าใดนัก แต่เมืองวังอยู่
เหนือเมืองมหาชัยกองแก้วเล็กน้อยแต่ตรงกับเมืองนครพนมทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง ส่วนอีกเมืองชื่อเมือง
วังหรือวังคำ หรืออ่างคำ ตั้งอยู่ในกลุ่มเมืองตะโปน เมืองพิน เมืองนอง เมืองนี้อยู่ทางทิศตะวันออก
เฉียงใต้ของเมืองท่าแขก ซึ่งมีผู้เชื่อว่าหมายถึงเมืองวังในกลุ่มนี้ และกล่าวถึงการเกลี้ยกล่อมกวาดต้อน
ชาวผู้ไทยและเผ่าอื่น ๆ จากกลุ่มเมืองนี้เสมอ

เมื่อท้าวเก่าและน้องชายนำชาวผู้ไทยเข้าสู่ท้องถิ่นเมืองวังนั้น ปัญหาประการหนึ่งคือ การแบ่ง
ชิงอำนาจกับพวกข้าซึ่งเป็นชนพื้นเมืองเดิม เพื่อเป็นหัวหน้าปกครอง โดยตกลงเสียดินแดนบางส่วน
ยังถูกหน้าไม้ให้ตีคหน้าผา ปรากฏว่าถูกหน้าไม้ของชาวผู้ไทยซึ่งคิดขี้นสูงสามารถยิงตีคหน้าผาได้ อย่าง
ไรก็ตามการแข่งขันระหว่างชาวผู้ไทยและชาวข้า บ่อมแสดงให้เห็นถึงการใช้องมิจินญูญต่างกัน เมื่อ
ความทราบถึงเจ้าอนุ จึงตั้งเท้าทำให้เป็นพญาก่า ปกครองเมืองวัง พร้อมทั้งพระราชทานนางสาวสนม
คนหนึ่งให้เป็นภรรยา และขึ้นตรงต่อเวียงจันทร์โดยต้องส่งพร้าได้ ขวาน เป็นเครื่องบรรณาการปี
ละ 500 เล่ม แต่เนื่องจากอยู่ใกล้เมืองญวน พญาก่าจึงต้องส่งขี้ผึ้งหนัก 25 ชั่ง แก่เจ้าเมืองญวนด้วย

ระยะเวลาที่ 3 การอพยพของชาวผู้ไทย จากเมืองวังเข้าสู่ฝั่งขวาแม่น้ำโขง

จากหลักฐานเอกสาร กล่าวว่ามีผู้นำชาวผู้ไทยที่อพยพเข้ามาตั้งบ้านเมืองพรรณานิคม ขึ้นนั้น
คือเจ้าดี หรือโงกกลาง เป็นผู้นำชาวผู้ไทยจากถิ่นเดิมซึ่งอยู่ฝั่งซ้ายข้ามโขง ความเป็นมาของเจ้าโงก
กลางเป็นเรื่องสับสนและแตกต่างกันไปตามความเห็นของนักเขียน พอสรุปได้ดังนี้

พญา ก่าได้บุตรกับนางลาว 3 คน ชื่อท้าวคำ ซึ่งตายแต่เล็ก ท้าวเก่า ท้าวแก้ว และยังมีน้อง
ชายของคนอีก 6 คน จึงไม่ยอมตั้งให้ผู้ไทยเป็นอุปฮาดจนกระทั่งพญาก่าสิ้นชีวิตแล้ว น้องชายของ
พญาก่าคนที่ชื่อเจ้าหนู ซึ่งเป็นคนที่ยังถูกหน้าไม้ขณะพวกข้าจึงเป็นหัวหน้าแทน และได้รับพระราช

ทานบรรดาศักดิ์เป็นพญาบุญขุน โดยมีเจ้าหาญน้องชายคนถัดไปเป็นพระอุปฮาด เมื่อพญาบุญขุนถึงแก่กรรมแล้ว เจ้าหาญอุปฮาดก็รับหน้าที่เจ้าเมือง และได้บรรดาศักดิ์เป็น พญาหลานคำ

เมื่อพญาหลานคำถึงแก่กรรม เจ้าวังน้อย บุตรพญาหลานคำก็เป็นเจ้าเมืองแทนและได้บรรดาศักดิ์เป็นพญาวังน้อย พญาวังน้อยมีบุตร 3 คน คือเจ้าแก้ว เจ้าคำ หรือ กล้า และเจ้าเมืองคำเมื่อพญาวังน้อยสิ้นไปแล้ว เจ้าคำ หรือกล้าก็ได้เป็นเจ้าเมืองแทนและได้บรรดาศักดิ์เป็น พญา คำ พญา คำ มีภรรยา 2 คน คนที่หนึ่งชื่อนางสีดาเป็นชาวสุโขทัยมีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ เจ้าน้อย เจ้าสี และเจ้าบุญ ภรรยาคนที่ 2 ชื่อ นางมุลชาเป็นชาวข่า มีบุตรด้วยกัน 1 คน ชื่อ เจ้าคำ เมื่อพญาคำถึงแก่อนิจกรรมไป นางมุลชาภรรยาคนที่ 2 เป็นผู้มีอิทธิพลต้องการให้ตั้งการให้เจ้าคำบุตรชายเป็นเจ้าเมืองแทน แต่ชาวสุโขทัยทั่วไปต้องการเจ้าสีเป็นเจ้าเมือง เพราะมีนิสัยอ่อนโยน สุภาพเยือกเย็น โอบอ้อมอารี ซึ่งต่างจากเจ้าคำที่มีนิสัยค่อนข้างดุร้าย ประชาชนจึงไม่ชอบ แต่ในช่วงที่เกิดความขัดแย้งระหว่างพี่น้องผู้นำชาวสุโขทัยนี้เอง กองทัพไทยซึ่งมีพระมหาสงครามกับอุปราชเมืองเวียงจันทน์ได้ยกกำลังมากวาดค้อนผู้คนตามหัวเมืองขึ้นเวียงจันทน์ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2384 ยังผลให้ชาวสุโขทัยในเมืองวังค้องรวมกำลังกันสู้พลางหนีพลางเข้าไปอาศัยในดินแดนญวน ปลอบให้กองทัพไทยเข้าทำลายเมืองเสียหาย เมื่อกลับมาถึงเมืองวัง ราชวงศ์ (อิน) เมืองสกลนครเชื้อสายเค็มของเมืองมหาชัยกองแก้ว จึงเกลี้ยกล่อมและได้ตัวเจ้าสีหรือ โสภกลางพร้อมด้วยครัวและไพร่พลชาวสุโขทัย อพยพข้ามโขงเข้ามาอยู่ในเมืองสกลนคร

ลักษณะรูปร่างของชาวไทย

ลักษณะรูปร่างชาวไทยนั้น ชาวสุโขทัยทั้งชายและหญิงมีรูปร่างสันหัก ผิวขาว - เหลือง สูงประมาณ 140-160 ซม. ผู้ชายรูปร่างผอมกว่าผู้ใหญ่ซึ่งค่อนข้างเจ้าเนื้อสมบูรณ์ และรูปร่างใบหนารูปไข่แบน จมูกเล็กแต่ไม่โด่ง ริมฝีปากเล็กกว่าเล็กน้อยริมฝีปากกว้างหนากว่าด้านบน มีริ้วรอยข่นเป็นเส้นเล็ก ๆ เหนือริมฝีปาก ชาวสุโขทัยบางคนเป็นไว้หนวดหรือเคราขนตามร่างกาย นิยมตัดผมสั้นประมาณครึ่งนิ้วหรือ 1 นิ้ว ผมคดแต่แข็งมีสีดำ สตรีนิยมปล่อยผมยาวตามธรรมชาติเล็ก ๆ ชาวสุโขทัยมีตาสีดำ ส่วนสีขาวในดวงตาออกสีค่อนข้างเหลือง ส่วนวงกลมของดวงตาสีดำสูงกว่าส่วนสีขาวเล็กน้อย

ชนเผ่าชาวไทยมีนิสัยส่วนตัว คือ รักความสงบ อยู่กันอย่างสันติ มีความรักหวงแหนในเผ่าพันธุ์ ชนเผ่าชาวไทยมีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การแต่งกาย คนตรี ความเชื่อและภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ดังนั้นจึงมีการหลอมรวมขนบประเพณี ศิลปวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน รวมกลุ่มเรียกตนเองเป็นกลุ่มชนชาติอีสานลาวในอดีต

ชาวผู้ไทยและบ้านเรือนของชาวผู้ไทย เมื่อ 60 ปีก่อน

การอบรมสั่งสอนเรื่องการหาอยู่หากิน ในอดีตนั้นจะมีการอบรมสั่งสอนโดยประสบการณ์ตรง คือ ให้ลงมือปฏิบัติ แล้วพ่อแม่หรือปู่ย่าอยู่ข้างๆคอยบอก ซึ่งเป็นการสั่งสอนโดยตรงและบางทีก็อาจให้ช่วยงานซึ่งเป็นการสั่งสอนโดยอ้อม เช่น พาไปตัดไม้ไผ่มาจักสาน ทำให้ลูกรู้จักชนิดของไม้ที่เหมาะสมแก่การจักสานภาชนะต่างๆ ไม้ไผ่ ไม้ไผ่ยอดคั่นจะไม่ใช้จักสาน เพราะยุ่ง่ายและมอดชอบ ลูกสาวก็อาจให้ช่วยทอหูก ช่วยจับนํ้าจับนํ้า พาไปหากิน ทำให้ลูกมีประสบการณ์มากขึ้น แต่ก็มีลูกบางคนที่ไม่ต้องเรียกมาสอน แต่มีความทะยานอยากจะทำเองเห็นพ่อแม่เห็นแม่ทำงานค้างไว้ พ่อแม่ไม่อยู่ก็ไปทำต่อ พ่อแม่เห็นแววก็จับมาสอนโดยตรงหรือบางทีก็อาจไปตามคนอื่นที่เขาเป็น

ในอดีตเป็นความจริงอย่างหนึ่งว่า ผู้ชายที่ทำอะไรเป็นหลายอย่างตั้งแต่เป็นหนุ่ม เช่น ถางไม้ สร้างบ้าน ไถนา สร้างแอก จักสาน ชาวผู้ไทยที่สามารถทำอยู่หากินเป็นตั้งแต่เป็นหนุ่มโสด จะเป็นที่ยอมรับของผู้ที่มีลูกสาว แม้กระทั่งผู้ใหญ่ชมความสามารถก็มักจะทำนองว่า “ โอ้...เอ็งवेเป็นพ่อเอาลูกเอามาแล้ว ” (โอ้...ทำงานเป็นพ่อเอาลูกเอามาแล้ว) ที่จริงก็เป็นเช่นนั้นเพราะเมื่อแต่งงานไปก็สร้างเนื้อสร้างตัวได้ไว เป็นที่พึ่งพาอาศัยของพ่อตาแม่ยายและญาติทั้งหลายฝ่าย ในครอบครัวจะแต่งงานเป็นอีกช่วงหนึ่งที่บรรดาลูกๆ จะได้รับการอบรมสั่งสอนให้รู้จักการครองเรือนเป็นพ่อเป็นแม่บ้าน ในวันแต่งงานผู้ชายจะได้รับการอบรมก่อนจะเข้าพวงวั้น คือ ฝ่ายลุงตา (ญาติฝ่ายเจ้าสาว) จะ “ เจียน ” คือ กล่าวสั่งสอนในทุกๆด้านให้เป็นพ่อเรือนที่ดีมีความขยันมานะพยายามในการสร้างครอบครัวเป็นต้น

ในปัจจุบันการอบรมสั่งสอนได้เปลี่ยนไปแล้ว เพราะการศึกษาเจริญมากขึ้นลูกหลานทั้งหลายเอาแต่มุ่งมั่นในการศึกษาจะเปลี่ยนอาชีพจากอาชีพของบิดาให้เป็นอาชีพอื่นที่ดีขึ้น การอบรมสั่งสอนจะเป็นหน้าที่ของครูในโรงเรียน ไม่ว่าทางศีลธรรมจรรยา การทำนาหากิน มีหลักสูตรในสถานศึกษารองรับแล้ว พ่อแม่มีหน้าที่หาเงินเพื่อส่งลูกเรียน แต่ทั้งนี้ไม่ว่าพ่อแม่จะละเลยไม่อบรมสั่ง

สอนเสียเลย มีโอกาสก็สั่งสอนบ้าง แต่ไม่ค่อยเหมือนสมัยอดีตเพราะลูกไม่ค่อยได้อยู่กับพ่อแม่ ดังนั้น การให้การอบรมสั่งสอนลูกหลานจึงเป็นหน้าที่ของทั้งพ่อและแม่ พร้อมทั้งปู่ย่า ตายาย จะแยกกล่าวดังนี้

การอบรมลูกชาย ในอดีตอบรมให้รู้จักหน้าที่พ่อเรือน ให้รู้จักการหาความรู้เกี่ยวกับการครองชีพครองเรือน ตลอดจนอบรมจรรยาบรรณด้วย เช่น สอนให้รู้จักจักสาน การจัดหาจัดทำเครื่องมือการเกษตรเช่น ทำแฉก ทำไถ สอนให้ขยันทำมาหากิน ซึ่งได้กล่าวแล้วในบทบาทของสมาชิกในครอบครัว

ในปัจจุบันก็ยังอบรมเช่นกันกับในอดีต เพียงแต่ว่าแนวทางการหาความรู้เพื่อประกอบอาชีพ เลี้ยงตัวนั้นเปลี่ยนแปลงไป และสถานที่หาความรู้นั้นก็เปลี่ยนจากหาความรู้ในครอบครัวเป็นหาความรู้จากสถาบันต่างๆมากมาย

การอบรมลูกสาว ในสมัย 40 ปีที่ผ่านมาการอบรมลูกสาวในเมืองแรกนั้นเป็นการอบรมให้รู้จักรักษาวงศ์วานตัว หญิงสาวจะไม่ยอมให้ผู้ชายจับมือถือแขนได้แม้กระทั่งผ่านเข้าใกล้ก็ต้องระวังตัว เคยมีบ่อยๆที่มีการปรับโทษกันเมื่อผู้ชายแตะถึงลูกเนื้อต้องตัวหญิงหล่อนจะได้รับการสั่งสอนว่า “ โภิมิแะ๊ะเซอมือ อ๋ฮ่าฮ่อฮายมาจับมาค้อง ” (ไข่ไม่แตกใส่มือ ยังไม่แต่งงาน อย่าให้ชายแตะต้อง) ถ้าชายขึ้นและต้องโดยเจตนาจะต้อง “ ที่ไหนเสไถ ที่ป่าไผ่สาหมู ที่ทั้งเนื้อทั้งใจเสแม้งใจได้ควาย ” (ถูกแขนเสียไก่อ ถูกป่าไผ่เสียหมู ถูกทั้งเนื้อทั้งตัวเสียแม่วัวควาย) อันคืบค้อมก็สอนให้รู้จักหน้าที่แม่บ้าน ให้รู้จักเก็บกวาดบ้านเรือน “ เบ็งลุ่มเบ็งเท้ง ” (คู่มุมคูบน) ให้รู้จักเรือนสามน้ำสี่ (เรือนสามได้แก่ เรือนนอน เรือนครัว และเรือนผสม) น้ำสี่ ได้แก่ น้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำปูน (สมัยนั้นผู้หญิงกินหมาก) และน้ำคำ นอกจากนี้ยังสอนการฉีดยา ฝ้าย ฝ้าย ทอผ้า คือ ให้รู้จักการตัดเย็บเครื่องนุ่งห่ม เช่น ทอหมอนขวิด (ผู้ไทยว่า “ เก็บหมอน ”) เย็บหมอน ทำผ้าห่ม ทำฟูกที่นอน ทอผ้าขาวม้า เรื่องการทำหมอน ผ้าห่ม ที่นอน (ผู้ไทยเรียก สานะ) ผ้าขาวม้าชายผู้ไทยจะเน้นมาก พันหน้านาไม่ว่าผู้สาวหรือผู้เฒ่าก็จะพากันทำในสิ่งเหล่านี้ หญิงสาวใดแต่งงานถ้ามีสิ่งเหล่านี้ก็จะถูกกล่าวขวัญนิทานมาก เพราะแสดงถึงความขี้อาย หญิงสาวบางคนก่อนแต่งงานจะมีไว้แล้วอย่างละประมาณ 50-60 ผืน ที่ขี้อายหน่อยก็มีอย่างละประมาณ 15-20 ผืน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นของ “ สมบา ” ในวันแต่งงานที่เหลือกี้จะเอาไปใช้ในครอบครัวใหม่ของคน แล้วก็เริ่มสร้างเพิ่มเติมอีก

ในสมัยปัจจุบันในเรื่องการรักษาวงศ์วานตัวเปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามา หญิงสาวราชหนุ่มจะไปไหนมาไหน 2 คอ 2 จะจับมือถือแขนกันก็ไม่ค่อยจะถือกันแล้ว ดังที่เห็นๆกันอยู่ ส่วนการสร้างเครื่องนุ่งห่ม 4 อย่างที่กล่าวมานั้นมีเปลี่ยนแปลงไป ตรงที่ว่า แม่เป็นผู้สร้างไว้ให้หรือซื้อเอา เพราะลูกสาวมีภาระในเรื่องการเรียนหนังสือหรือไปทำงานต่างถิ่น เคียงนี้หญิงสาวที่ปั่นฝ้ายเป็น ทอผ้าเป็น หาซากแล้ว และนับวันจะลดลงไปเรื่อยๆ

เครื่องนุ่งห่ม ถ้ามองย้อนอดีตให้ยาวนานออกไป จะเห็นว่าชาวผู้ไทยเป็นเผ่าที่ทําเครื่องนุ่งห่ม โดยเฉพาะเครื่องนุ่งห่ม คือ ผ้าห่ม จนเหลือใช้ (แม้กระทั่งในปัจจุบันชาวผู้ไทยก็ยังทําผ้าห่มไว้ มาก แจกมาเย็บมาห่มให้ห่มอย่างพอเพียง) ส่วนเสื้อผ้าก็พอมิใช้ไม่พุ่มเพียบ แต่ไม่ขัดสนและถึง เหล่านี้ล้วนทําได้เองด้วยฝีมือความสามารถของตนเอง ซึ่งบางอย่างสวยงามมีศิลปะ

แหล่งที่มา ในอดีตนั้นหามาเองโดยการปลูกขึ้นบ้าง เอาจากที่มีอยู่ตามธรรมชาติบ้าง โดยเริ่ม ตั้งแต่สภาพที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ ผ่านกระบวนการต่างๆจนเป็นเครื่องนุ่งห่มล้วนหามาเอง ทําขึ้นเอง ทั้งสิ้นเช่น ผ้าย เริ่มตั้งแต่การปลูก จนถึงขั้นทอเป็นผ้า ล้วนแต่ทําเอง ในปัจจุบันนี้มีโรงงานที่ทันสมัยที่ ผลิตวัสดุที่จะทําเครื่องนุ่งห่มแล้ว ราคาไม่แพง สี ลวดลาย แบบ มีให้เลือกมากมายและหาซื้อได้ง่าย ทั้ง ในตลาดนัดในหมู่บ้านและในตลาด ทําให้การปั่นผ้าย (ผู้ไทยเรียกว่า “ เซ็นผ้าย ”) ของชาวผู้ไทยเดี๋ยวนี้ ไม่ค่อยจะมีแล้ว

วัสดุที่ใช้ในการทำเครื่องนุ่งห่ม วัสดุที่ใช้ทอผ้าก็มีผ้ายเป็นหลักและไหม สีย้อมผ้าก็เป็นที่ได้ จากธรรมชาติ เช่น สีแดงได้จากครั่ง ผลสะเดา สีดำจากคันคราว ผลมะเกลือ สีเหลืองได้จากแก่นขนุน เป็นต้นสีที่ชาวผู้ไทยชอบใช้มากที่สุด คือ สีดำที่ได้จากคันคราว

การใช้ผ้า การใช้ผ้าของชาวผู้ไทยในอดีตนั้น ผ้าบางชนิดก็มีกาลเทศะในการใช้ เช่น “ ผ้า จ่อง ” เป็นผ้าที่ทออย่างดี สีย้อมด้วยครั่ง จะใช้คลุมหีบศพ (ผู้มั่งมี) ผ้าสีเทาจะใช้คลุมหีบศพได้เช่นกัน

เสื้อผ้าที่ตัดเย็บใหม่ๆจะไม่ใส่เล่นจะเก็บไว้ในหีบอย่างดี พอมิงานบุญจะเอาออกมาใช้ เสื้อผ้า ใหม่ๆจึงมักจะเรียกว่า “ เสื้อเอานบุญ ” หรือ “ เสื้อเอานบุญ ” หรือ “ ชุดเอานบุญ ”

โสร่งไหมเป็นผ้าชั้นดีหายาก จะมีเฉพาะผู้ที่มิมีเมียหรือแม่ที่เลี้ยงไหมหรือผู้ที่มิฐานะดีหน่อย สามารถนุ่งไ้เรียบสาวได้ เวลานั้นโกลัสาว จะถลกโสร่งขึ้นเลขห้าเข้าอวดขาลาย สมัย 60 ปีก่อนบ่าวไคมี ขาลายผู้สาวจะรักมาก ส่วนผ้าขาวม้าเป็นผ้าเนกประสงค์มาก

ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มในทำนองที่จะเป็นไปอย่างนั้น จะเป็นไปอย่างนี้ไม่ค่อยมี การแต่งตัวตามสีตามวันผู้ไทยไม่ถือ จะเห็นแค่ผ้าคลุมหีบศพ เมื่อหามศพลง เรือนผ้าคลุมหีบจะปลดออกไว้ใช้ต่อไป แต่ก่อนจะนำมาใช้จะมีพิธีโยนผ้าก่อน ในปัจจุบันการโยนผ้าก็ ยังปฏิบัติอยู่และมีชื่อ “ ตะล้า ” อันหนึ่ง คือ ห้ามนุ่งผ้าอยู่บนคันไม้ ก่อนขึ้นคันไม้ให้นุ่งผ้าให้ดีที่สุด ก่อน แล้ขึ้นไปแล้วบิดผ้าห่อศพผู้เฒ่าผู้แก่บอกว่าไม่ให้นุ่งอยู่บนคันไม้ โดยบอกว่า “ รุจะเกี้ยวแข่งเกี้ยวชา ” แต่อันนี้เป็นละเล่นสำหรับเด็ก คือ ท่านกลัวตกคันไม้ คือ คอนนุ่งผ้ามือเราจะได้จับกิ่งไม้เลย กลัวจะ พลัดตกตอนนั้น

ยังเป็นประเพณีของชาวผู้ไทอีกอย่างหนึ่งว่า เครื่องนุ่งห่ม 4 อย่างนี้ คือ ผ้าห่ม ที่นอน หมอน ผ้าขาวม้า หญิงสาวชาวผู้ไทต้องจัดสร้างขึ้นมาไว้หลายๆชิ้นตอนใกล้จะแต่งงานจะเน้นเป็นพิเศษ เมื่อหนุ่มมาขอแล้วฝ่ายสาวต้องเร่ง “ ส้างเค็ง ” (สร้างเครื่อง) คำว่าสร้างเครื่องก็คือ สร้างเครื่องนุ่งห่ม

ในปัจจุบันนี้ก็ยังยึดถือประเพณีนี้อยู่ เพียงแต่ว่าหญิงสาวทุกวันนี้ต้องเรียนหนังสือ หรือไม่ก็ไปทำงานต่างถิ่นไม่มีเวลาทำ เมื่อใกล้จะแต่งงานต้องเคียดรอนแม่ที่ญาติๆจะสร้างให้ อาจจะให้นางาคีฯ ช่วยทำ หรือจ้าง หรือซื้อสำเร็จรูป

การแต่งกายปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก จนไม่มีคนแต่งกายแบบดั้งเดิมตามบ้านให้เห็นแล้ว ยกเว้นจะมีพิธีกรรมบางอย่าง เช่น เวลาจะเหยาเลี้ยงผีหรือกรณีพิเศษ เช่น พิธีผู้ไทให้แขกผู้มาเยือนได้ชม หรือไปพ่อนคานที่หน่วยงานราชการขอมา ทุกวันนี้พากันแต่งกายตามสมัยนิยมกันแล้ว ผู้หญิงหันมานุ่งกางเกง เพราะสะดวกและหาง่าย ซื้อสำเร็จรูปมาใช้ได้เลย มีหลากหลายหลากทรง

การแต่งกายของชนกลุ่มผู้ไท (ผู้ไท)

ลักษณะทางสังคม ชาวผู้ไทเป็นกลุ่มชนที่มีความขยัน และอดออมเป็นพิเศษและมีวัฒนธรรมในเรื่องการถัก - ทอ เสื้อผ้าเส้นซัด จึงปรากฏเสื้อผ้าชนิดต่าง ๆ ทั้งผ้าฝ้าย ผ้าไหม ในกลุ่มชาวผู้ไท โดยเฉพาะผ้าแพรวา ในปัจจุบันเป็นผ้าที่ผลิตยากใช้เวลาและมีความสวยงาม ก็เป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ไท จึงนับว่าชนกลุ่มนี้มีวัฒนธรรมเรื่องเสื้อผ้าเส้นซัดมาก

วัฒนธรรมของกลุ่มผู้ไทที่เด่นชัดคือ การทอผ้าชิ้นหมี ดิ้นต่อ เป็นสินค้าขนาดเล็กกว้าง 4-5 นิ้ว (มือ) ที่เรียกว่า “ ดิ้นเต๊ะ ” เป็นที่นิยมในกลุ่มผู้ไท ทอเป็น หมี่สาด หมี่หม้อ ข้อมคราม จนเป็นสิ่ครามแก่เกือบเป็นสีดำ แต่ชาวบ้านมักเรียกว่า “ ผ้าดำ ” หรือ “ ซิ่นดำ ”

ลักษณะเด่นของชิ้นหมีชาวผู้ไท คือ การทอและลวดลาย เช่น ทอเป็นลายขนาดเล็ก ๆ บอกลายต่าง ๆ มากันไว้ที่นิยมคือ สีเขียว สีน้ำเงิน สีแดง สีม่วง พื้นมักใช้เครื่องทอด้วยสีเปลือกกล้วย

นอกจากนี้ยังพบผ้ามัดหมี่ฝ้าย ชาวสลับคำ ในกลุ่มผู้ไท

เสื้อ นิยมทำเป็นเสื้อแขนกระบอก 3 ส่วน ติดกระดุมธรรมดา กระดุมเงิน หรือเหรียญสตางค์ เช่น เหรียญสตางค์ห้า สตางค์สิบ มาติดเรียงเป็นแถว นิยมใช้ผ้าข้อมครามเข้ม

ผ้าห่ม การทำผ้าห่มผืนเล็ก ๆ เป็นวัฒนธรรมของกลุ่มพื้นเมืองอีสานมานานแล้ว ผ้าห่มใช้สำหรับห่มแทนเสื้อกันหนาว ใช้คลุมไหล่ เช่นเดียวกับกลุ่มไท - ลาวที่นิยมใช้ผ้าขาวม้าพาดไหล่ ผ้าห่มของกลุ่ม

ชนต่าง ๆ ในเวลาต่อมาทำให้มีขนาดเล็กลง ทำเป็นผ้าสไบเป็นส่วนประดับ แทนประโยชน์ใช้สอย เดิมคือห่มกันหนาว หรือปกปิดร่างกายส่วนบนโดยการห่มทักเลื้อ ผ้าแนวนนอกจากนี้ยังมีผ้าแพรวา ซึ่งมีแหล่งใหญ่ที่บ้านโพน อำเภอดำม่วง จ. กาฬสินธุ์ นับเป็นผ้าจ่องที่สวยงามหาชมได้ยากในปัจจุบัน

บทบาทของสมาชิกในครอบครัว บทบาทของสมาชิกครอบครัวนั้นจะแตกต่างกันแต่ละบุคคลดังนี้

1. ผู้ที่เป็นสามี

บทบาทต่อครอบครัว มีบทบาทในการเป็นผู้นำครอบครัว ต้องเป็นคนจ้ายันห้ามหาภิน “ เสด็จคืนคักลูกเข้า ” (ให้คืนคัก ลูกเข้า) “ คืนมือเข้าเฮ้อได้ 9 ทางขาม ” (คืนเข้าให้ไล่ 9 ทางไปหาอยู่หาภิน หาเงินหาทอง) ไม่เป็นคนละเลข ไม่นิ่งดูตาย “ มีเฮ้อกับหน้าอยู่คำย หงายคาอยู่เบ ” (ไม่ให้กันหน้าอยู่คำย หงายคาอยู่เปล่า) ไปนั้นมาทำให้รู้จักมองหาสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แล้วนำมาใช้ คือ “ ไปคองอย่าได้มาเปา ไปเลาอย่าได้มาคำย เฮ้อฮักไม้คำยมาแก๊งกันหม้อ ” (ไปคองอย่ามาเปล่า ไปเลาอย่ามาคำย มาคำย ให้หักไม้คำยมาชำระกันหม้อ คือ เอามาเป็นพิน) ให้เป็นคนมีความเพียร ประกอบสิ่งใดก็ทำให้สำเร็จ คือ “ คำน้ามีเฮ้อเฮ็ดกันพุงจลุมเฮ้อเฮ็ดมือสั้น ” (คำน้าอย่าให้กันพุง ล้วงรืออย่าทำมือสั้น) เหล่านี้ล้วนเป็นคำสั่งสอนของผู้เฒ่าผู้แก่ตั้งแต่โบราณมา ทุกวันนี้ก็ยังใช้อยู่ โดยเฉพาะจะลงเน้นในคอนผู้จะเป็นเจ้าบ่าวคอนเข้าพิธีแต่งงาน นอกจากนี้ยังต้องดูแลให้ความคุ้มครองแก่ภรรยาและบุตร คือปฏิบัติตนเป็นสามีที่ดีภรรยา เป็นพ่อที่ดีแก่บุตร ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ให้สมกับเป็นช้างเท้าหลัง

บทบาทต่อบุพการี ต้องให้ความเคารพ ให้การดูแลเอาใจใส่ให้การเลี้ยงดูพ่อแม่ของตนเองสมเองกับเป็นลูกที่ดี พ่อแม่ของภรรยา คือ พ่อตาและแม่ยาย ینگให้ความยำเกรงเป็นพิเศษในอิดถึงขั้นเอาผีเรือนมาว่าเลข ถ้าเขาทำไม่ดีไม่งามจะผิดผีเรือน ต้อง “ แม่ ” (ปรับไหม) กันละ สิ่งที่เขาทำแล้วผิดนั้นเป็นการกระทำต่อฝ่ายพ่อตา หรือกระทำที่บ้านพ่อตา เช่น ห้ามกระตาดนี้บ้านพ่อตา ลับพร้าวใส่หมวก ขัดมิดขัดฝักพร้าว ร้องรำทำเพลง ดิดสิดีเป่า เคินเคะเคี้ยวลอยซาบ (นุ่งผ้าขาวม้าไม่เหน็บซาบ) ใส่รองเท้าถ่านบนบ้าน แต่มีข้อเว้นคือ คอนบ้านพ่อตามิงานจะเป็นงานศพหรืองานแต่ง การกระทำของลูกเขยต่อฝ่ายพ่อตาที่เป็นความผิด ได้แก่ จับมือถือแขนน้องสาวภรรยา ละลาบละล้วง กระด้างกระเดื่องต่อฝ่ายพ่อตา มีคำสอนอยู่ว่า “ เฮ้อพ่อแม่ลุดคำ โค้ท้อก้อย น้อยท้อพู เฮ้อเคารพยำแอหง ” (เชื้อสายทางพ่อตาคว่ำเท้านี้ว้อก้อย น้อยเท้าไม้จะเกียบ ให้เคารพยำเกรง) ในปัจจุบันนี้ที่กล่าวมาทั้งหมดก็ยังถืออยู่เพียงแต่ไม่ค่อยจะอ้างผี (ข้อห้ามเหล่านี้ที่จริงก็เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมทั้งนั้น)

2. บทบาทของภรรยา

บทบาทของภรรยาต่อครอบครัว ในครอบครัวผู้ไทยในอดีตผู้เป็นภรรยามีบทบาทไม่น้อยกว่าสามีเท่าไรถึงแม้จะเป็นผู้ “ อยู่กับเหี้ย ฝึกับเรือน ” (อยู่กับเหี้ย ฝึกับเรือน) ด้รับภาระหน้าที่อื่น หนักอึ้ง เช่น เลี้ยงลูก หุงหาอาหาร คัดน้ำเต้าข้าว “ น้ำมิเอ้อฮาดเอง แงงมิเอ้อฮาดหม้อย ” (น้ำมิให้ขาดเอง แงงมิให้ขาดหม้อย) ซักเสื้อผ้า เก็บกวาดเหี้ยเรือน จัดหาเครื่องนุ่งห่ม ตั้งแต่ อี้วฝ้าย ปั่นฝ้าย ทอผ้า หัศเห็บ (ล้างมือ) จนสำเร็จเป็นเครื่องนุ่งห่มได้ ยังไปช่วยงานสามีนอกบ้านด้วย เช่น ถอนกล้า คำนานา เก็บข้าว ฝาค้าว งานไร่งานสวน ทั้งยังต้องปรนนิบัติพ่อปู่แม่ย่าอีก (คูเหมือนจะเป็นผู้รับภาระหนักกว่าสามีอีก) ในปัจจุบันนี้ก็ยังเหมือนเดิม แต่มีเปลี่ยนแปลงไปบ้าง คือ ภรรยาบางคนก็ออกไปทำงานนอกบ้านเทียบเท่าสามี เช่น รับจ้างหาเงิน โดยฝากการเลี้ยงดูลูกให้กับปู่ ย่า ตา ยาย สาเหตุการเปลี่ยนแปลงก็เนื่องมาจากสภาวะเศรษฐกิจรัดตัวถ้าปล่อยแค่สามีหาเลี้ยงครอบครัวก็คงจะรับมาก

บทบาทต่อชุมชน ในอดีตภรรยาไม่ค่อยจะมีบทบาทต่อชุมชน เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนให้รู้หน้าที่แม่บ้าน ให้อยู่กับเหี้ยฝึกับเรือน แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปตามภาวะเศรษฐกิจและสังคม ถ้าขุดแต่ในบ้านก็จะไม่ทันสมัย หูไม่กว้าง คาไม่ไกล บางครั้งก็เสียผลประโยชน์ต่อครอบครัวด้วย เช่น การเป็นกลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้านต่างๆ การเข้าร่วมพัฒนาหมู่บ้าน การเข้ารับการอบรมความรู้ด้านต่างๆ เป็นต้น

บทบาทต่อบุตร ภรรยาจะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับลูกมากกว่าสามี เพราะเป็นผู้เลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ดังนั้นการอบรมสั่งสอนลูกจะเป็นหน้าที่ของภรรยามากกว่า

บทบาทต่อญาติพี่น้อง บุพการี ให้ความอุปการะญาติพี่น้องทั้งฝ่ายคนและฝ่ายสามีเหมือนครอบครัวทั่วไป

การอบรมเลี้ยงดู การให้การเลี้ยงดูลูกของชาวผู้ไทยนั้น ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันก็มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก คือ ในอดีตเป็นเรื่องของพ่อแม่ที่รับผิดชอบ แต่ผู้ที่รับภาระหนักที่สุดก็คือ แม่ การหาที่เลี้ยงยังไม่ดี ถ้าจำเป็นทั้งพ่อทั้งแม่มีภาระหนัก เช่น ต้องออกค่านาก็ให้ปู่ ย่า ตา ยาย หรือน้องสาว หรือลูกหลานที่โตพอที่จะดูแลเด็กได้แล้วเป็นผู้เลี้ยงดู แต่เป็นการชั่วคราว อาหารการกินสำหรับลูกนั้น แยกกล่าวเป็นระยะดังนี้ (ไม่กล่าวถึงนมแม่ ซึ่งเป็นอาหารหลักอยู่แล้ว)

- ทารกอายุประมาณ 1 สัปดาห์ ถึง 8 เดือน ให้กินข้าวหมก ข้าวหมกนี้มาจากข้าวเหนียวแม่จะเอามาเคี่ยวจนละเอียดแล้วคายใส่ใบตองไม้เป่า (เป็นใบเรียบยาวกว้างหาได้ง่ายใกล้บ้าน) 1 มี้ออาจเคี้ยว 5-6 คำใหญ่ แล้วห่อแบบห่อหมก เอาไม้ปิ้งหืนแล้วไปย่างไฟจนสุก กลิ่นรตหอมหวานอร่อยมาก

- อายุประมาณ 9 เดือน ถึง 1 ปีครึ่งให้กินข้าวต้ม ข้าว (เลี้ยงนวล) เป็นภาษาอีสานคือ
เคี้ยว การป้อนข้าวคือการที่แม่หรือพ่อเอาข้าวมาต้มพร้อมทั้งกับคือเนื้อปลา ไข่ เป็นต้น ให้ละเอียด
เข้ากันแล้วคายออกให้ลูกกิน ดังนั้นเมื่อลูกไม่อยู่ในโอวาทพ่อแม่ก็จะดุว่าลูกว่า “ เสดแสงอย่าข้าวป้อน
เข้าปากกูเขนเต๊ะ ยังได้คายส่อกิน...” (เสดแสงลูกเขยข้าวป้อน เข้าปากกูแสนที่จะอ่อย ก็ยังคายให้
กิน)

- อายุประมาณ 2 ปี ก็ให้อาหาร

- อายุประมาณ 3 ปี ก็กินเองได้อย่างพ่อแม่เพียงแค่ลดรสเค็ม

เรื่องหลักโภชนาการไม่ต้องพูดถึง ได้อะไรก็กินไปตามมีตามเกิด ถ้าไม่มีบางครั้งพ่อแม่และ
ลูกก็กิน “ ข้าวเนงเกอ ” (ข้าวคั่วเกลือ) หรือ “ ข้าวจี ” ดังนั้นเด็กสมัย เมื่อ 40 ก่อนนั้นจึงไม่ค่อยจะ
สมบูรณ์ ผู้ที่อยู่รอดได้ก็นับว่าแข็งแรงมาก มีเด็กจำนวนมากที่มีลักษณะร่างเล็ก พุงโร หัวโต ก้น
ล้น เนื่องจากขาดสารอาหาร ประกอบกับโรคภัยไข้เจ็บก็มีมาก อัตราการตายของเด็กสูง เพราะสาเหตุ
ดังกล่าว และยังไม่มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ “ ไอกรน บาดทะยัก วัณโรค คางทูม หัด
เยอรมัน ต่างจากทุกวันนี้มาก การศึกษาเจริญขึ้น ทางทำให้ความรู้เรื่องโภชนาการ พ่อแม่ก็เลี้ยงลูก
อย่างถูกต้องตามหลักอนามัย ทำให้บรรดาลูกๆทั้งหลายจึงอ้วนท้วนสมบูรณ์แข็งแรง อีกประการ
หนึ่ง สมัยก่อนพ่อแม่เลี้ยงดูไม่ค่อยสมบูรณ์ เนื่องจากมีลูกมากปล่อยให้มียูคลาธรรมชาติจนบาง
ครอบครัวมีลูกถึงโหล ในปัจจุบันนี้มีการคุมกำเนิดแต่ละครอบครัวมีลูก 2-3 คน ทำให้การเลี้ยงดูลูก
ได้ดีและอุดมสมบูรณ์ และยังรู้จักให้อาหารเสริมอีกด้วย

ในความคิดบาทของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ในการอบรมลูกหลานนี้ การอบรมไม่มีรูปแบบ การอ
บรมที่แน่นอน กิจลักษณะคือไม่ได้เรียนมานั่งล้อมแล้วสอนเนื้อหาแค่จะอบรมสั่งสอนตามสถาน
การณ์ บางครั้งก็เอาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาสั่งสอน ยกเอาบุคคลอื่นมาอ้างหรือบางครั้งก็ยกเอา
นิทาน บางครั้งก็เปรยคำสุภาษิตโบราณขึ้นมาสั่งสอน บางครั้งก็ให้ไปสัมผัสสถานการณ์จริงที่อบรม
สั่งสอนที่ใช้อยู่ที่สุดคือ ที่ พาข้าว เพราะคอนนั้นบรรดาลูกๆจะพร้อมกันที่นั่นการอบรมสั่งสอนนั้น
แยกกล่าวดังนี้

ด้านศีลธรรมจรรยา ไม่ว่าลูกหญิงลูกชายจะได้รับการอบรมเหมือนกันหมด (ต่างแต่ว่าใครจะ
ฟังไม่ฟังเป็นอีกเรื่องหนึ่ง) คือ ให้มีสัมมาคารวะทุกอริยาบท ยืน เดิน นั่ง นอน ให้สำรวม

ยืน ต้องดูกลางเท้า ใหล่ผู้หลักผู้ใหญ่ห้ามยืนใกล้ (มีเหยียบเท้าเข้าไหล่ “ โห ”) ไม่ให้ยืน
ท่วมเกล้าท่วมหัว พูดยกับผู้ใหญ่ผู้ใหญ่นั่งต้องนั่งพุดต้องนั่งพุดด้วย สำหรับหญิงจะเน้นพิเศษไปอีก
คือ “ อย่ายืนเกอโปง ” (อย่ายืนใกล้ช่องกระดาน (พื้นเรือน)) คงจะกลัวผู้ชายแอบเข้าไปส่องที่ได้ดู

ไม่ให้ยืนกลางแดด (คอนเซ็ปต์ หรือบ๊าย) มีคำสอนว่า “ ชี้อ่านอย่าเฝ้าคนาสิมทาง นั่งชันบ่างอย่ายืนถ่างแดด ” (ชี้อ่านอย่าทำนาสิมทาง นั่งชันบ่างอย่างยืนกลางแดด) เพราะถ้าแสงแดดเข้าทางหน้าหรือทางหลัง คนผู้ทางตรงข้ามจะมองเห็นเงาในผ้าถุง ในสมัยก่อนเรื่องจะเห็นขาขาวของหญิงสาวผู้ไทยชามาก แม้เงาขาที่ยังปิดมิดมันยืนถ่างก็ยังถูกดู

เดิน ไม่ให้เดินท้าวหนัก “ อย่างข้างสะถึงคั้งคั้ง ” (อย่าเดินแบบม้าคั้งคั้งโลก) เดินผ่านหน้าผู้ใหญ่ต้องก้มตัวลง ถ้าอยู่ใกล้ให้เดินเข้าหรือถอย “ ข้างถ่างหน้าถ่างตาผู้ใหญ่ พอก้มเหือกก้ม พอคานเหือกคาน ” (เดินผ่านหน้าผ่านตาผู้ใหญ่ พอก้มให้ก้ม พอคานให้ถอย)

นั่ง ชายให้นั่งจัดสมาธิ หญิงให้ “ นั่งตะมอม ” (นั่งพับเพียบ) ถ้านั่งกินข้าว (กับเพื่อน) เป็นเด็กไม่ว่าหญิงหรือชายให้นั่งพับเพียบหมด

นอน หญิงจะห้ามนอนในที่เปิดเผย ถ้านอนที่เปิดเผยให้ระมัดระวังให้นอนตะแคง ผ้าถุงเห็บหว่างขา ห้ามนอนหงาย ห้ามนอนใกล้ “ ป้อง ” (ช่องพื้นกระดานพื้นเรือนหรือช่องข้างฝา) กลัวจะถูกชาย “ จก ” (ล้วง) สำหรับผู้ชายไม่ค่อยมีการห้ามเรื่องการนอน จะนอนอิริยาบถไหนก็ได้ แต่ไม่ว่าหญิงหรือชายจะมีสถานที่ห้ามนอน คือ ใต้ชื้อบ้าน เพราะชื้อบ้านเป็นสิ่งที่วางศพ แม้แต่ท้าวเจ้าก็ห้ามวางใต้ชื้อ และอีกอย่างหนึ่งที่ห้าม คือ ห้ามนอนเอามือเท้าหน้าออก เพราะผีจะอำ (ลีพัน) พ่อแม่ถ้าเห็นลูกนอนหลับเอามือเท้าหน้าออกก็จะเอาลงให้ทันที ทุกวันนี้อิริยาบถที่กล่าวมานี้เปลี่ยนแปลงไปมาก เริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงประมาณ 20-30 ปีมานี้เอง เหตุของการเปลี่ยนแปลงเพราะอารยธรรมตะวันตกจะเข้ามา โดยผ่านสื่อมวลชนต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ อย่างเช่น เห็นนางแบบเดินหรือยืนขากาง เหล่านี้เป็นต้น ก็พากันเอาอย่างซึ่งเอาอย่างนักร้องสดริงทุกวันนี้ก็ยังมองดูแล้วรู้สึกหยาบกระด้าง ทั้งหญิงทั้งชาย ผู้หญิงขาดความละเมียดละไม ขาดความอ่อนโยน สมบัติกุลสตรีไทยกำลังจะหายไปจากประเทศไทย หญิงสาวบางคนนั่งพับเพียบไม่เป็นเลยก็มี น่าเป็นห่วงมาก

เรื่องการพูดนั้น ชาวไทยเมื่อ 40 ปีย้อนลงไปยังอดีต สรรพนามบุรุษที่หนึ่งจะใช้คำว่า “กู” บุรุษที่สองใช้คำว่า “มึง” ลูกพูดกับพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ก็ใช้คำนี้ คำว่า “ ช้อย ” และ “ เจ้า ” เป็นคำพูดที่สุภาพมากและจะใช้อยู่ระหว่างบ่าวสาว คู่สามีเมีย ลูกเขยกับพ่อตาแม่ยายและญาติผู้ใหญ่ฝ่ายภรรยา ลูกสะใภ้กับพ่อปู่แม่ย่าและญาติผู้ใหญ่ฝ่ายสามี จาก 40 ปีมาถึงปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลง เพราะการศึกษาเจริญขึ้น คำว่า “ กู ”

“ มึง ” ที่เด็กใช้กับพ่อแม่ไม่ได้ยินอีกแล้ว

ภาษาเขียนของผู้ไทดำ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ได้สูญหายไปหมดแล้ว เด็กๆ ก็เรียนภาษาไทยจริงๆ แล้วตัวหนังสือผู้ไทดำมีเพียงผู้ใหญ่ในเว็คนามใช้กันเอง สืบต่อกันมา

เมื่อนำตัวหนังสือมาเปรียบกับตัวหนังสือที่พระยาสุรศักดิ์มนตรีนำมาจากสิบสังขุโท พบว่าตัวหนังสือ

เขียนไปจากเดิม เนื่องจากเป็นบ้านของชาวผู้
ไทย ภาษาที่ใช้จึงเป็นภาษาผู้ไทยและยังคง
รักษภาษาผู้ไทยไว้ได้ด้วยดีตลอดมา ภาษาผู้
ไทยเป็นภาษาที่พูดแปร่งไปจากภาษาลาวและ
ภาษาไทยภาคกลาง ซึ่งไม่สามารถอธิบายเป็น
ภาษาเขียนได้ เพราะหลายคำเสียงไม่ตรงกับ
วรรณยุกต์ใด นอกจากจะฟังด้วยหูเท่านั้น จะบอก
ตัวอย่างคำบางคำที่พอจะอธิบายเป็นภาษาเขียน
ได้พอใกล้เคียง ดังนี้

- เมืบ-เม , เจียน-เจน , เจียด-เจด ,

ผัว - โผ , ค่วน - โคน , สวน - โสน

- ใหม่-เมอ

3. พยัญชนะ ข บางคำจะเป็นตัว ห เช่น

เจียง – เฆง

ขาย – หาย

ของเขา – หองเหา

เขา (สัตว์) – เหา

4. พยัญชนะ ร จะเป็น ฮ เช่น

เรือ – เอือ เรือน – เอือน รอย – ฮอย

ร้อง – ฮ้อง รีบ – ฮีบ

5. บางคำที่สะกดด้วย ก. ไก่ จะไม่มีเสียงตัวสะกดและสระจะเป็นสระเสียงสั้น เช่น

แตก – แตะ แบก – แบ๊ะ ผูก – พุ

สาก – ซะ ปาก – ป๊ะ

6. บางคำที่มีเสียงสระ ี จะเป็นเสียงสระ เ-อ เช่น

เล็ก – เล็ก ผี้ง – ผึ่ง (เสียงแปร่ง = '.....')

7. บางคำมีคำเรียกเฉพาะที่ไม่มีเส้นทางภาษาไทยเลย เช่น

สิ่งของหาย – เอ้ หายเจ็บหายไข้ – คีเจ็บคี้ไข้ (แปร่ง)

ท้ายทอย = กะคั้น (แปร่ง) หัวเข้า = โหโค้ง

ผิดใจ – มีใจ (แปร่ง) คาคุ่ม – ป้อมเพอะ

ไปไหน – ไปฉิเลอ ผู้ใด – ไกร – เพอ

อยากกินข้าว – เซอะกินข้าว (แปร่ง)

คำว่า บางคิ นั้น หมายถึงว่าไม่เป็นเช่นที่กล่าวมาทุกคำ ก็มีข้อยกเว้นอยู่บ้าง มีลาวอีสานที่มาอยู่ถิ่นผู้ไทยใหม่ๆก็หัดเรียนภาษาผู้ไทย ตอนสระไอเป็นสระเออ ผู้สอนคงไม่บอกข้อยกเว้น พอเกะเหลียวไปเห็นไก่อี้ไก่อี้ร้องลั่นขึ้นว่า “ นันเกอติเกอ ” ก็เลยเกิดสากรีนขึ้นมา เพราะว่า “ ไก่อี้ ” ก็เรียกว่าไก่อี้ แต่คัดไม้เอกออกเป็น “ ไก่อี้ ” (แปร่งนิคๆ)

หากนำคำภาษาผู้ไทยมาเปรียบเทียบกับภาษากรุงเทพฯ ซึ่งเพิ่งมีการติดต่อกันไม่นานผ่านทางวิทยุโทรทัศน์ ก็พบว่าคำในภาษา 2 กลุ่มนี้มีเหมือนกันถึงร้อยละ 36.73 คล้ายกันร้อยละ 36.05 คำที่คล้ายกันมีทั้งคล้ายกันมาก เช่น ไก่อี้-ไก คา-คำ นีวกกลาง-นีวกาง ปิน-ปิ่น บางคำก็คล้ายกันจนระดับปานกลาง เช่น ปาก-ปะ เสื่อ-เฮอ บางคำก็คล้ายกันเล็กน้อย เช่น แขน-แหน ขา-หา ยันได-ยันไค้ บวบ-มะบัว ส่วนที่ต่างกันมีร้อยละ 27.21 เช่น มะละกอ-มะสูง ฟักทอง-มะจู้บ สัมโอ-มะเก็ง พระ-ญากู เฌร-ใจน้อย ช้อน-โง ทำ-เอ็ด หากรวมคำที่เหมือนและคล้าย พบว่ามีถึงร้อยละ 72.78 จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าภาษาผู้ไทยกับภาษากรุงเทพฯ เป็นภาษาตระกูลเดียวกันอย่างแน่นอน ส่วนคำที่แตกต่างกันนั้นเป็นไปได้ว่าช่วงที่คนไทยรวมอยู่ใกล้กันยังไม่ได้รับศาสนาพุทธ จึงเรียกคำว่าพระและเฌรต่างกันมาก ต่างกลุ่มก็เรียกต่างกันไป

ส่วนคู่เปรียบเทียบคำในภาษาผู้ไทยกับภาษาไทยอีสาน ก็พบว่าเหมือนกันร้อยละ 37.67 คล้ายกันร้อยละ 52.14 หากรวมเข้าด้วยกันเท่ากับร้อยละ 89.81 ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างไม่ต้องสงสัยว่า ภาษาผู้ไทยกับภาษาไทยอีสานเป็นภาษาตระกูลเดียวกัน และเป็นกลุ่มที่ใกล้กันมาก มีแตกต่างกันเพียงร้อยละ 12.86 จึงเป็นไปได้มากกว่าคน 2 กลุ่มนี้อยู่บริเวณเดียวกันมาก่อน ดังที่กล่าวไว้ในพงศาวดารเมืองแกลง มาแยกกันเมื่อคนลาวอพยพมาตั้งรกรากในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงจากหลวงพระบางลงมาทางเวียงจันทน์และแอ่งสกลนคร ส่วนกลุ่มผู้ไทยก็ยังอยู่บริเวณสิบสองจุไทย และยังขึ้นกับลาวตลอดมาด้วยภาษาจึงใกล้เคียงกันมาก

ส่วนคู่เปรียบเทียบคำในภาษาผู้ไทยกับภาษาไทยคำ มีคำเปรียบเทียบกันน้อย แต่ศึกษาผ่านงานของผู้อื่น จากคำทั้งหมด 89 คำ พบว่าเหมือนกันร้อยละ 34.83 คล้ายกันร้อยละ 44.94 รวมร้อยละ 79.77 แตกต่างกันเพียงร้อยละ 20.22 จึงอาจสรุปได้ว่าภาษาของคน 2 กลุ่มนี้ตระกูลเดียวกันและคงอยู่บริเวณเดียวกันมาก่อนด้วย แลได้แยกกันมา 200 ปีขึ้นไป โดยกลุ่มผู้ไทยบ้านหนองโอใหญ่นี้แยกจากเมืองแกลงไปอยู่เมืองวัง เมืองคำอ้อ แล้วจึงอพยพมาอยู่ที่อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ส่วนผู้ไทยคำกลุ่มที่ให้ข้อมูล แยกจากเมืองแกลงไปอยู่เชียงขวาง จากเชียงขวางไปอยู่บ้านอีไล ในแขวงเวียงจันทน์และในที่สุดก็อพยพมาอยู่ที่ศูนย์ผู้อพยพจังหวัดหนองคายในปี 2518 ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ศตวรรษที่ 2 กลุ่มนี้ไม่ได้ติดต่อกันและต่างฝ่ายก็รักษาภาษาของกลุ่มที่อยู่ใกล้เคียง เช่น รองเท้า ผู้ไทยเรียก เก๊ แต่ผู้ไทยคำเรียก ฮาย ซึ่งน่าจะเป็นภาษาญวน ญวนเรียกรองเท้าว่า ไย บางคำอาจ

จะคิดขึ้นภายหลังจากแยกย้ายออกไปจากเมืองแดงแล้ว เช่น กระดุม ภาษาผู้ไทยเรียกว่า มะดิง แต่ ภาษาผู้ไทยคำเรียก มะห่อ แต่อย่างไรก็ตามคำหลักๆของสองภาษานี้คล้ายกันมาก

จากหนังสือนิทานขุนบรมราชาธิราชกล่าวไว้ว่า คนชาติญไทนี้ เกิดจากน้ำเต้าใหญ่ 2 หน่วย และมีนักปราชญ์หลายท่านให้ความเห็นไว้ว่า คำว่า ญไท หรือ ผู้ไทย หรือ คนไต เป็นคำที่มีความหมายเดียวกับคำว่าเทียน แดน ไท ซึ่งหมายถึง พ้า หรือ ควงดาว คนชนชาตินี้รักความอิสระ ชอบอาศัยอยู่ในที่สูง คือภูเขา มีความเจริญรุ่งเรืองมากกว่ากลุ่มชนชาติใดๆมีความเชื่อในการนับถือลัทธิผีฟ้าและเคารพวิญญาณบรรพบุรุษ ชนชาติญไท หรือ ผู้ไทย ได้ตั้งหลักฐานบ้านเรือนอยู่ในดินแดนอ้ายลาว รวมกลุ่มอยู่กับชนชาติต่างๆ

อยู่ในประเทศจีนหรือมณฑลเสฉวนทุกวันนี้มีเมืองใหญ่ 3 เมืองคือ

- 1.เมืองลุง(นครลุง)อยู่ตอนต้นของแม่น้ำฮวงโหคั้นเหนือ
- 2.เมืองปา (นครปา) อยู่ตอนใต้แม่น้ำฮวงโห เหนือเมืองเสฉวน ซึ่งเป็น เมืองใหญ่และมีความเจริญรุ่งเรืองมากในอดีต
- 3.เมืองเจียว(นครเจียว)อยู่ทางใต้ของเมืองลุงและเมืองปา

พงศาวดารจีน บันทึกไว้ว่า เมื่อประมาณ (ก่อน ค.ศ.๘๔๑) พวกชนชาติตาด ได้เข้ามาบรรจบชาติจีน แล้วล่องเลาะเข้ามาบรรพพวกชนชาติอ้ายลาวที่เมืองลุง ชนชาติอ้ายลาวที่รักสันติ รักความสงบ จึงอพยพหนีลงมาอยู่ที่เมืองปา ต่อมาอีกประมาณ ๑๐ ปี พวกจีนมีกำลังมากขึ้นจึงยกทัพมารบนครปาและนครเจียว ชนชาติอ้ายลาวจึงอพยพลงมาอยู่ทางใต้ของเมืองเสฉวน คลอกลงมาถึงเมืองกุกจิ๋ว กวางคั้ง กวางไส และเมืองยูนาน เป็นอันมาก (เวลานั้นพวกจีนเรียกพวกอ้ายลาวว่าไต)แต่ชนชาติอ้ายลาวก็ยังคงรักษาเอกราชเมืองปาและเมืองเจียวไว้ได้

ปี พ.ศ.๒๐๕ (ก่อน ค.ศ.๓๑๘) พวกอ้ายลาวที่นครปาถูกจีนรุกรานสู้ไม่ได้ จึงได้ถอยลงมารวมกับพวกที่มาก่อนที่นครเจียว และในปี พ.ศ.๒๕๗(ก่อน ค.ศ.๒๕๖) พระเจ้าแผ่นดินจีนนามว่า จินซีฮ่องเต้ ผู้สร้างกำแพงเมืองจีนยาว ๑,๐๐๐ ลี้(๑ ลี้ เท่ากับ ๕๐๐ เมตร) ได้ยกทัพมาตี นครเจียวของอ้ายลาวหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จและได้รบติดพันกันมาถึงปี พ.ศ.๒๒๘ (ก่อน ค.ศ.๒๑๕) นครเจียวจึงได้เสียเมืองให้แก่จีน พวกอ้ายลาวจึงได้อพยพลงมาทางใต้ และได้รวมกันตั้งเมืองหลวงขึ้นใหม่ชื่อ นครเพงาย มีขุนเฒ่า(ขุนเมือง)เป็นกษัตริย์ พระเจ้าแผ่นดินจีนนามว่า วัคซ้องเต้ ได้แต่งทูตไปศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ทูตจีนคนนั้นจะเดินทางผ่านนครเพงาย เจ้าขุนเฒ่าไม่ยอมให้ผ่านไป พระเจ้าวัคซ้องเต้ไม่พอใจมากจึงชกกองทัพมาตีนครเพงาย อยู่หลายปี ตูตทัชานนครเพงายได้ตกเป็นเมืองขึ้นของจีนในปี พ.ศ.๔๕๖ ปี พ.ศ.๕๕๒ (ค.ศ.๕) ประเทศจีนเกิดการร่นวายุ ขุนวังเมืองกษัตริย์ผู้สืบสกุลเมืองนครเพงายเห็นเป็นโอกาสดี จึงประกาศอิสระภาพไม่ยอมเป็นเมืองขึ้นของจีน และได้ครองเมืองเป็นเอกราชต่อมาถึงปี พ.ศ.๕๕๑ (ค.ศ.๕๐) จีนได้เข้ารุกรานและได้ตกเป็นเมืองขึ้นของจีนอีกครั้ง ในระหว่างนี้ พวกอ้ายลาวได้แบ่งออกเป็น ๒ พวกคือ

- ๑.พวกที่อยู่นครเพงายเรียกตนเองว่าพวกอ้ายลาว

๒. พวกที่อพยพหนีลงมาทางใต้เรื่อยๆ เรียกตนเองว่าพวกงายลาว

พ.ศ. ๖๐๐ เศษ (ค.ศ. ๕๗) พระเจ้ามิ่งตี้ฮ่องเต้ พระเจ้าแผ่นดินจีนมีความเลื่อมใสศรัทธาและได้นำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศจีน ในสมัยนั้นพระเจ้าแผ่นดินของฮ้ายลาว คือ ขุนหลวงลิ้นมาอยู่ นครงายลาว ก็ได้นับถือพระพุทธศาสนา ในปี พ.ศ. ๖๑๒ แต่เป็นฝ่ายลัทธิมหายาน ถึงปี พ.ศ. ๖๒๑ (ค.ศ. ๗๘) ขุนโลลาด ราชโอรสได้ครองเมืองแทน เวลานั้นพวกจีนถือว่า นครงายลาวเป็นเมืองขึ้นของจีน จึงได้ส่งขุนนางมากำกับดูแล ขุนโลลาดไม่ยอมพวกจีนจึงยกกองทัพมาตีนครงายลาว พวกฮ้ายลาวจึงตกเป็นเมืองขึ้นของจีนและจีนได้บังคับให้พวกฮ้ายลาวเสียส่วย ชายหนุ่มคนหนึ่งให้เสียส่วย เสียสองตัวกับเกลือห่อหนึ่ง ตั้งแต่นั้นมาพวกฮ้ายลาวจึงพากันอพยพลงมาจากทางใต้เรื่อยๆ และได้มาตั้งหลักฐานบ้านเรือนอยู่รอบๆ หนองแสหรือ หนองกะแสแสนย่น (ปัจจุบันจีนเรียกว่า คาลิฟู) อยู่ในเขตแขวงมณฑลยูนนานของจีนทุกวันนี้ พหุติในช่วงนั้น พวกจีนได้เกิดแตกแยกกันออกเป็นสามพวก (สามก๊ก) คือ โจโจ้วพวกหนึ่ง เล่าปี่พวกหนึ่ง จูньกวนพวกหนึ่ง อาศัยที่พวกจีนแตกแยกต่อสู้กันเองอยู่นั้น พวกฮ้ายลาวจึงได้โอกาสตั้งตัวและสร้างเมืองใหญ่ขึ้น ได้รวม ๖ เมืองคือ

๑. เมืองสุขขุม(เมืองมงซู่)

๒. เมืองเอี้ยเซ่(เมืองเอี้ยเซ่)

๓. เมืองล้านกุง(เมืองล้านกุง)

๔. เมืองท่งซ้าง(เมืองท่งเซียง)

๕. เมืองเซียงล้าน(เมืองซีล้าน)

๖. เมืองหนองแส(เมืองมั่งเส)

*** เมืองหนองแส เป็นเมืองใหญ่และเป็นเมืองหลวงของประเทศ จึงเรียกนามของประเทศในเวลานั้นว่า อาณาจักรหนองแส หรือน่านเจ้า พวกฮ้ายลาวได้ตั้งตัวเป็นเอกราช ปกครองบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองต่อกว่า ๑๐๐ ปี ถึง พ.ศ. ๗๖๘ (ค.ศ. ๒๒๕) ขงเบ้ง แม่ทัพคนสำคัญของเล่าปี่ ได้ยกกองทัพมาตีอาณาจักรหนองแส หรือน่านเจ้าอยู่หลายปี สุดท้ายพวกฮ้ายลาวต้องยอมเป็นเมืองขึ้นของจีนอีกครั้ง พวกฮ้ายลาวถูกพวกจีนเบียดเบียนกดขี่ข่มเหงอยู่เสมอ พวกฮ้ายลาวบางส่วนจึงอพยพลงมาจากทางใต้เรื่อยๆ ถึง พ.ศ. ๘๓๘ (ค.ศ. ๓๐๕) พวกฮ้ายลาวทั้ง ๖ เมืองเดิมได้ตั้งตัวเป็นอิสระอีกครั้งและปกครองกันเอง ต่อมา ถึง พ.ศ. ๑๑๕๒ (ค.ศ. ๖๐๙) กษัตริย์เมืองหนองแสองค์หนึ่ง พระนามว่า สีหะนะวะ หรือ สีณุโล (จีนเรียกชีวไ้ว่หัด้อ) ได้รวบรวมเมืองทั้ง ๖ เป็นอาณาจักรหนองแส หรือน่านเจ้าอีกครั้ง ตั้งแต่นั้นมาอาณาจักรหนองแสหรือน่านเจ้าจึงกลับมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งใหญ่และขยายอาณาเขตกว้างขวางขึ้น พระเจ้าแผ่นดินนครหนองแส จึงได้ส่งราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าแผ่นดินจีน นามว่า เถาจงฮ่องเต้ ก็ทรงต้อนรับเป็นอย่างดี ต่อมาถึง พ.ศ. ๑๒๒๘ (ค.ศ. ๖๘๕) พระเจ้าโลเซ่ง ราชโอรสเมืองหนองแส ได้ขึ้นเสวยราช พระองค์ก็ได้เจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศจีนเรื่อยมา คือ ในปี พ.ศ. ๑๒๓๓ (ค.ศ. ๖๙๐) พระองค์ได้เสด็จไปประเทศจีนในงานราชาภิเษก พระนางบูเช็กเทียน หลังพระเจ้าโลเซ่งสิ้นพระชนม์ได้มีกษัตริย์ปกครองต่อมาอีกสามพระองค์ จึงมาถึง พระเจ้าหลื่อไ้ หรือ ขุนบรมราชาธิราช เป็นกษัตริย์อาณาจักร

หนองแส หรือน่านเจ้า ผู้กล้าหาญ ทรงชำนาญในการสงครามอย่างเยี่ยมยอดยิ่ง ได้ทรงแผ่ขยายอาณาจักรหนองแส หรือน่านเจ้า ให้กว้างขวางมากที่สุด พระองค์ได้ขึ้นเสวยราชสมบัตินครหนองแส พ.ศ.๑๒๑๒ (ค.ศ.๑๖๕) เมื่อพระชนม์ได้ ๑๒ ปี และได้ส่งราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าแผ่นดินจีน คือ หงวนจงเฟิงฮ่องเต้ ทรงได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี ขุนบรมราชาธิราช พระเจ้าแผ่นดินหนองแสหรือ จีนเรียกว่า น่านเจ้าฮ่อง ประทับอยู่เมืองหนองแส ทรงพิจารณาเห็นว่า ประเทศจีนก็มีกำลังเข้มแข็งและเคยยกกองทัพมาตีเมือง หนองแสอยู่เสมอในอดีต ถึงแม้ว่าพระองค์จะได้เจริญสัมพันธไมตรีไว้แล้วก็ยังไม่มีความเชื่อใจได้ ดังนั้น ในปี พ.ศ.๑๒๒๗(ค.ศ.๑๖๖) พระองค์จึง ได้ลงมาสร้างเมืองใหม่ที่ หุ่นาหรือฮ้อยหนุ และตั้งชื่อเมืองใหม่นี้ว่า เมืองถน หรือ เมืองกาหลง และพระองค์ก็ทรงประทับที่ เมืองถน หรือเมืองกาหลงนี้ถึง ๘ ปี ในระหว่างที่ประทับนั้นพระองค์ได้ยกทัพขึ้นไปตีเอาหัวเมืองของประเทศจีนอันอยู่ในเขตแดนทิเบตได้หลายเมืองและพระองค์ได้สร้างเมืองใหม่ขึ้นอีกในดินแดนที่ตีเมืองได้ เรียกว่า เมืองคาหือ หรือ หอแด เมืองนี้อยู่ห่างจากเมืองหนองแสไปทางเหนือ ๔๐ กิโลเมตร พระองค์ก็เสด็จไปประทับที่เมืองคาหือ ในปี พ.ศ.๑๒๔๓ (ค.ศ.๑๖๘๐) ขุนบรมราชาธิราช มีพระโอรสประสูติจาก พระนางขมพาลา เอกอัครมเหสี และพระนางเอ็คแกง เทวีชาย ที่มีชีพรากฏ อยู่ จำนวน ๗ องค์ ในหนังสือด้านข้างกล่าวไว้ว่า พระราชโอรสของขุนบรมราชาธิราชเมื่อโตขึ้นได้ปกครองเมืองต่างๆดังนี้

- ๑.ขุนลอครองเมืองด้านข้าง
- ๒.ท้าวผาลันครองเมืองคาหือหรือหอแด
- ๓.ท้าวชูสงครองเมืองจูลนีกือเมืองแก้ว
- ๔.ท้าวคำผงครองเมืองไซนากือคือลานนา
- ๕.ท้าวอินครองเมืองถนเพียคือฮ้อยหนุ
- ๖.ท้าวกรมครองเมืองหล้าคำม่วน
- ๗.ท้าวเจืองครองเมืองปะกันเชียงขวาง

ถึงปี พ.ศ.๑๒๔๖ (ค.ศ.๑๖๘๓) ขุนบรมราชาธิราช ได้ทรงแต่งราชทูตไปเจริญทางราชไมตรีกับพระเจ้าแผ่นดินจีน นามว่าพระเจ้าเอียนจงฮิดฮ่องเต้ แล้วจึงเสด็จกลับมาเสวยราชสมบัติอยู่นครหนองแส ถึงปี พ.ศ.๑๒๕๒ (ค.ศ.๑๖๘๙) ก็เสด็จสวรรคตรวมพระชนม์ได้ ๕๑ ปี

ในพงศาวดารจีนชื่อ "ฮ้อจี้ตี้ซือ" กล่าวไว้ว่า เมื่อพระเจ้าฟ้างุ้ม (ขุนบรมราชาธิราช) เสด็จสวรรคตแล้ว พระโอรสนามว่า โก๊ะถ้อผง (คือขุนลอ) ซึ่งเวลานั้นประทับปกครองเมืองถน หรือเมืองกาหลงอยู่ และได้เสด็จกลับมาครองราชสมบัติอาณาจักรหนองแส หรือน่านเจ้าแทนพระบิดาและได้ส่งราชทูตไปเจริญทางราชไมตรีกับพระเจ้าแผ่นดินจีนครั้งเดิม ต่อมาพระองค์เสด็จไปประพาสทางเขตแดนจีนถึงเมืองสุหน่า ข้าราชการจีนผู้รักษาเมืองไม่ทำความเคารพ พระองค์มีความขัดเคืองพระทัยมาก จึงได้ยกกองทัพไปตีเอาเขตแดนจีนได้หัวเมืองต่างๆในแขวงสุหน่าถึง ๑๒ เมือง แล้วพระองค์ทรงประทับอยู่เมืองสุหน่าถึง พ.ศ.๑๒๕๔ (ค.ศ.๑๖๙๑) พระเจ้าแผ่นดินจีนยกทัพหลวงมาจะตีเอา

เมืองสุหนาคิน พระเจ้าโก๊ะถ้อง หรือ ขุนล่อ จึงแต่งทูตไปหาแม่ทัพจีนขอเป็นไมตรีและจะส่งเมืองคินให้หลายเมือง แม่ทัพจีนไม่ยอมจับราชทูตไป ขังไว้ แล้วยกกองทัพเข้าตีเมืองสุหนาคิน พระเจ้าโก๊ะถ้อง หรือ ขุนล่อ คือทัพจีนแตกคินไปหมด แล้วพระองค์พิจารณาเห็นว่าพวกจีนคงจะยกกองทัพลงมารบอีก จึงได้ไปหาไมตรีไว้กับพระเจ้าแผ่นดินจีนเบต ถึงปี พ.ศ.๑๒๕๖ (ค.ศ.๗๕๔) พวกจีนได้ยกกองทัพมาตีเมืองสุหนาคินอีกครั้ง ขุนล่อได้สร้างกลศึกหลอกกองทัพจีนเข้าไปถึงเมืองคาหือ หรือหอเต แล้วแต่งกองทัพมาสกัด คำนไว้ กองทหารจีนขาดเสบียงอาหารและเกิดโรคหิวขึ้นในกองทัพ จึงพากันถอยหนี ขุนล่อกับทหารตามตีฆ่าฟันทหารจีนตายลงเป็นจำนวนมาก ราชอาณาจักรหนองแส หรือน่านเจ้า ได้รับความเจริญรุ่งเรืองและกว้างใหญ่ไพศาลมาตั้งแต่สมัยของ พระเจ้าสินูโล มีกษัตริย์ปกครองสืบต่อกันมา ถึง๑๑องค์คิดเป็นเวลานานถึง๒๕๕ ปี

คือนั้นมาราชาอาณาจักรหนองแส หรือน่านเจ้า ก็มีราชวงศ์ที่มีเชื้อสายปะปนกับจีนปกครองบ้านเมือง ชนบ ธรรมนิยม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม จึงได้หลอมรวม เปลี่ยนแปลงเข้าด้วยกัน มาถึงปี พ.ศ.๑๒๕๗(ค.ศ.๗๕๔) ทวกรมองโกล คือ พระเจ้าแผ่นดินจีนราชวงศ์ หงวนตี้ ได้ปกครองเมืองจีนทั้งหมด แล้วแผ่ขยายอำนาจและอาณาเขตลงมาทางตะวันตกเฉียงใต้ และเข้าตีราชอาณาจักรหนองแส หรือน่านเจ้า ได้ ดังนั้น ราชอาณาจักรหนองแส หรือน่านเจ้า จึงหมดอิสระสภาพตกเป็นประเทศราชของประเทศจีนตั้งแต่นั้นมา กลุ่มชนชาติที่รักสงบ รักความเป็นอิสระ จึงได้อพยพหลบลานลงมาทางใต้ เรียกว่า ชนชาติกูไท หรือผู้ไทย ก็เป็นกลุ่มชนชาติหนึ่งที่อพยพลงมาในครั้งนั้น และได้ตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่เป็นหลายเมือง ทุกเมืองยังคงอนุรักษ์ สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามไว้อย่างเหนียวแน่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

พระยาแดน(ขุนบรมราชาราช) บรรพบุรุษของชนชาติกูไทหรือผู้ไทย คนกูไท หรือ ผู้ไทย มีกำเนิดความเป็นมาอย่างไรไม่มีหลักฐานยืนยันแน่นอน แต่ จากการสืบค้นประวัติศาสตร์แล้ว ได้บันทึกไว้ว่า ในปี พ.ศ.๑๒๒๗(ค.ศ.๖๘๔) ขุนบรมราชาราช เป็นกษัตริย์ปกครองผู้กล้าหาญของอาณาจักรหนองแส หรือน่านเจ้า พระองค์แรกผู้สร้าง เมืองแดน ขึ้นที่ ทุ่งนาถ้อยฮอยหนู ชาวเมืองเรียกพระนามเจ้าเมืองว่า พระยาแดน พงสาวดารล้านช้าง และพงสาวดารเมืองหลวงพระบาง บันทึกไว้ว่า "ครั้งเมื่อสมัยบูรณนานมาแล้วโน้น แผ่นดินที่เขายู่อาศัยนี้ คงเป็นดินเป็นหญ้า มีฟ้าเป็นแดน ฝนแล่นเทียวไปมาหากันกับเขา.....คนเขาสร้างบ้านอยู่เมืองลุ่ม กินปลา ใช้น้ำ กินข้าว.....คนเมืองลุ่มนี้ กินข้าวให้บอกให้หมาย กินแลงกินจายก็ให้บอกแก่แดน ได้กินขึ้นให้สงขา ได้กินปลาให้สงขอย แก่แดน เดิมนั้นคนเรายังไม่มีความคิด ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าและวิญญาณ หรือภูติผีตางเทวดา ตลอดจนเรื่องราวอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจเหมือนปัจจุบันนี้ ต่อมาคนเราได้แบ่งกันออกเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มที่มีกำลัง มีอำนาจมากกว่า เป็นหัวหน้าหรือ ผู้นำ และกลุ่มที่มีกำลังน้อยกว่า เป็นชาวบ้านธรรมดา คอยปฏิบัติคำสั่งของชนกลุ่มแรก มีเรื่องเล่าขานกันว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์อุทกภัย หรืออัคคีภัย หรือวาทภัยจากธรรมชาติเกิดขึ้น ชาวบ้านธรรมดาที่ไม่มีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ก็เลยนึกว่า พระยาแดน ไกรธันดาลโทษะ มีอยู่ครั้งหนึ่งเกิดอุทกภัยขึ้นชาวบ้านได้หนีตายขึ้นไปอยู่ในที่สูงหรือเมืองบน พระ

ตาแดนก็รับไว้ แต่พออยู่ไปนานๆ ก็ไม่สามารถจะอยู่ได้ พระชนมณ จึงได้พาลงไปส่งให้อยู่ที่หนึ่ง
พร้อมกันนั้นก็ให้ถวายเขาธูปเพื่อให้ทำไรไถนาถินกันต่อไป บริเวณที่ไปอยู่นั้นเรียกว่า "น่าน้อย อ้อย
หนุ" ต่อๆ มา เมื่อมีผู้มีบุญเป็นศรีแก่บ้านแก่เมืองเกิดขึ้นคือ ขุนบรมราชาธิราช ได้สร้างเมืองแดน ขึ้นที่
ทุ่งน่าน้อย อ้อยหนุ จึงได้ชักชวนและนำชาวบ้านให้รู้จักวิธีการทำไรไถนา ปลูกผักปลูกหญ้า ปลูกผล
หมากกรากไม้ หักมันทั้งมวล อันควรกินควรเก็บ จึงเกิดมีพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ผู้คนและบ้าน
เมืองค่อยพัฒนา มีความสุข ความสะดวกสบาย มีลูกเต็มบ้านหลานเต็มเมือง เกิดมีคตินิยมธรรมเนียม
ธรรมเนียม ประเพณี คนครี ศิลปะ ศาสนา ความเชื่อถือในเรื่องวิญญาณผีปู่ ผีย่า ผีปู่ทวด ตาทวด และม
ีการกราบไหว้บูชากราบเท่าทุกวันนี้

ขุนบรมราชาธิราช กษัตริย์ผู้ปกครองเมืองแดน มีมเหสี ๒ องค์คือ พระนางแอคแดง (แอคแดง) มี
โอรส ๔ องค์ และพระนางชมพาลา มีโอรส ๑ องค์ รวม ๕ องค์ เมื่อพระโอรส เติบโตขึ้น จึงได้ให้ไป
สร้างเมืองต่างๆ พร้อมมอบทรัพย์สินสมบัติแก่แหวน ดังนี้

๑. ขุนลอ ให้ไปสร้างเมืองขวา คือ กรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว หลวงพระบาง มอบทรัพย์สินสมบัติ
คือ ฆ้องรอง จ้าวดาว แม่วิ แหวนธำมรงค์ เลื่อนแสงใส มณีโชติ

๒. ยีผาด้าน ให้ไปสร้างเมืองหอแด มอบทรัพย์สินสมบัติคือ หอกมงคลันคำ หน่วย ปัทมราช โชติแสงสิง
ตะวัน

๓. สามจูสง ให้ไปสร้างเมืองแถวช่องบัว มอบทรัพย์สินสมบัติ คือ เกินเงิน คาบฝักคำ หน่วยมุกตั้ง เลื่อนผิว
เงินเลียงล่องนาคราช

๔. ไสผง ให้ไปสร้างเมืองขวนโชนก เมืองลานนา หงสาวดี มอบทรัพย์สินสมบัติ คือ หน้าของคำ แล่งชาย
คำหน่วยเพชรเจดั่งแย่งแผ่นบาตาล

๕. จัวอิน ให้ไปสร้างเมืองขวาใต้ คือ อโยธยา มอบทรัพย์สินสมบัติ คือ จ้าวปากไชย คาบมาศ หมากนิล
เลื่อนผ่านส่องแสง

๖. ลกกกลม ให้ไปสร้างเมืองเชียงคม คือ อินทปัด(เขมร) มอบทรัพย์สินสมบัติ คือ คาบเหล็กพวนฝักถักห้วย
อัมพาห้องผางามปัดตลอดถึงลำไ้ว้า

๗. เจ็ดเจิง ให้ไปสร้างเมืองพวน(เชียงขวาง) มอบทรัพย์สินสมบัติ คือ คาวรางกวน หน่วยปัดคำแสง เลื่อน
ลายหลากแก้ว

ขุนบรมราชาธิราช ได้ทรงให้โอวาทและแนะนำพร้าสอนและย้ำเตือนพระโอรสทั้ง ๕ องค์ ก่อนที่จะ
แยกย้ายกันไปครั้งสุดท้ายดังนี้

".....ถ้าผู้ใดไปสร้างบ้านแต่งเมือง มีบุญญาภูปาพมาก ให้เร่งตั้งอยู่ในทางยุติธรรม อย่าได้คิดทศหัก
สงครามยกไปรบพุ่งเบียดเบียน คีจึงเอาบ้านเมืองแก่กันและกันผู้ใดอยู่ในยุติธรรมค้ำของบิดาแม่ ให้ผู้
นั้นมีความสุขความเจริญยิ่งขึ้นไป...." ".....เจ้าพี่น้องหากเมื่อนลูกผู้เดียวตาย เมื่อถูกตายไปอยู่ถูกหลัง
พ่อสุเจ้า เจ้าก็ป้านแบ่งเมือง บุญผู้ใดมีหากได้นั่งบ้านสร้างเมือง อันกว้างขวางว่างใหญ่ บุญผู้ใดมีบ
ีหลาย หากจักได้อันที่แคบขันอันชะแลงปันให้สุเจ้าดังนี้ ภายหน้าผู้ใดอย่าได้คิดหาอิจจามักมาก และ

เอารัฟลงช้างมาไปตกแดน เอาทองคำแบนแพนไปตกท่ง แล้วรบเลมเอาบ้านเมืองกันคั้งนี้ ให้ผู้นั้น
พินาศนิบหาย ทำอันโคอย่าให้เป็น เจ็นอันโคอย่าให้ได้ ปลุกไม้อย่าหันดาบ ปลุกหาวย อย่าหันล่อน ช้อ
ม่อนอย่าให้รี ปีมันอย่าให้กว้าง เทียวทางให้ฟ้าผ่า เมื่อป่าให้เสียกิน ไปทางน้ำให้เรือท้อเรือจก ไปทาง
บกให้เสียท้อม้ากินมัน เมืองฮ้ายไว้แก่ฮ้าย เมืองน้องไว้แก่น้อง อย่าทำร้ายเบียดเบียนกัน อย่าผิดข้องข่ม
เหงเอาก็พอเทอญ....."

การที่จะกล่าวถึงชนเผ่าไทหรือ ผู้ไทย โดยไม่กล่าวถึงอาณาจักรลาวเลย น่าจะไม่ถูกต้อง เนื่องจากทั้ง
คนลาวที่ดี คนผู้ไทย คนไทย คนญ้อ คนพวน คนข่า คนจีน ฯลฯ ล้วนเป็นชนชาติที่เคยอาศัยสร้างหลัก
ฐานบ้านเรือนอยู่ด้วยกันมาตั้งแต่ในอดีต จนทำให้มีการหลอมรวมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี
ศิลปวัฒนธรรม คนครี ศาสนา ความเชื่อที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน ตลอดจนมีการมีการผสมเผ่าพันธุ์เข้า
ด้วยกัน ถ้าจะกล่าวโดยสรุปน่าจะกล่าวว่า พวกเรามีสายเลือดสายโลหิต เชื้อสายหรือโคตรเหง้าบรรพ
บุรุษเดียวกันนั่นเอง คือ พวกเราทั้งชนชาติไทย ลาว ผู้ไทย ญ้อ พวน จีน เวียดนาม พม่า ตลอดจนชนเผ่า
ต่างๆ ในอินโดจีน ล้วนแต่เป็นลูกหลาน ขุนบรมราชาราช ด้วยกันทั้งสิ้น..... เฉลิมชัย แก้วมชัย

สำหรับการอพยพครั้งใหญ่ของชาวผู้ไทยเข้าสู่ประเทศไทยมี 3 ระลอกด้วยกัน คือ

ระลอกที่ 1 สมัยธนบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2321 ถึง 2322 กองทัพไทยซึ่งมีเจ้าพระยามหากษัตริย์
ศึก (รัชกาลที่ 1) กับเจ้าพระยาสุรสีห์ (บุญมา) เป็นผู้นำกองทัพนำทหารสองหมื่นคนเข้าไปตีหัวเมือง
ลาวตั้งแต่จำปาสักถึงเวียงจันทน์ ขณะที่กองทัพไทยล้อมเวียงจันทน์อยู่นั้น หลวงพระบางซึ่งไม่ถูกกับ
เวียงจันทน์ก็ได้ส่งกองทัพมาช่วยไทยตีเวียงจันทน์ กองทัพฝ่ายไทยล้อมเวียงจันทน์อยู่ 4 เดือนเศษก็ตีเว
ียงจันทน์ได้ (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1, 2516 : 431 – 435) กองทัพไทยถือ
โอกาสผนวกลาวทั้งหมดรวมทั้งหลวงพระบาง ซึ่งมาช่วยไทยตีเวียงจันทน์เข้ามาเป็นเมืองขึ้นหรือ
ประเทศราช ตั้งแต่นั้นมาหลังจากเวียงจันทน์แตกใน พ.ศ.2322 ฝ่ายไทยได้ให้กองทัพหลวงพระบาง
ไปตีหัวเมืองทางด้านตะวันออกของหลวงพระบาง มีเมืองทันต์ (ฉวนเรียกเมืองจือหัง) เมืองม่วย
สองเมืองนี้เป็นลาวทรงคำหรือผู้ไทยคำ ซึ่งอยู่ริมเขตแดนฉวนได้ครอบครองลาวทรงคำเป็นอัน
มาก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงมีรับสั่งให้ลาวทรงคำเหล่านี้ไปตั้งบ้านเรือนที่เพชรบุรี (
ไพโรจน์ เพชรสังหาร, 2531 : 30-31) ในช่วงของการกวาดต้อนลาวทรงคำเมืองทันต์และเมืองม่วย
นั้น ผู้ไทยชาว ส่วนใหญ่อยู่ที่เมืองแกลง ไม่ได้ถูกกวาดต้อนมาด้วย ผู้ไทยคำหรือลาวทรงคำสองเมือง
นี้นับว่าเป็นผู้ไทยระลอกแรกที่ถูกอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนับถึงปัจจุบันก็ได้ 216 ปีแล้ว

ระลอกที่ 2 เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในราว
พ.ศ. 2335-2338 เมืองแกลงและเมืองพวนแข็งข้อต่อเวียงจันทน์กองทัพเวียงจันทน์ตีเมืองทั้งสอง ได้
กวาดต้อนลาวทรงคำ (ผู้ไทยคำ) ลาวพวน เป็นเชลยส่งมาที่กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงมีรับสั่งให้ลาวทรงคำ (ผู้ไทยคำ) ไปอยู่ที่เมืองเพชรบุรีหรือ ผู้

ไทยคำระลอกแรก แต่ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์เล่ม 1 กล่าวไว้ในปี พ.ศ. 2335 ญวนตั้ง
เกียวกองทัพมาตีเวียงจันทน์ เกิดการรบที่เมืองพวน กองทัพญวนถูกเวียงจันทน์ตีแตกไป กองทัพเว
ียงจันทน์จึงกวาดอาครอบครัวชาว - หลิงใหญ่น้อยส่งมากรุงเทพฯ สี่พันคนเศษ หลักฐานชิ้นนี้ไม่ได้
ระบุชื่อเมืองแกลง และไม่ได้ระบุชื่อเมืองพวนแจ้งชัดกับเวียงจันทน์ (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ 2505 : 190)
แต่การที่เวียงจันทน์กวาดค้อนครอบครัวชาวเมืองพวนส่งมาให้กรุงเทพฯ เป็นไปได้ว่าเมืองพวนมีพฤ
ติกรรมไม่น่าไว้วางใจจึงกวาดค้อนพวกนี้ออกมาเสียก่อน เพื่อไม่ให้ญวนกวาดค้อนพวกนี้ไป ซึ่งเห
ตุการณ์ทำนองนี้ได้เกิดขึ้นมามากในช่วงหลังกบฏเจ้าอนุวงศ์สมัยรัชกาลที่ 3

ระลอกที่ 3 ซึ่งเป็นระลอกใหญ่ที่สุด คือ การอพยพชาวไทยและประชากรกลุ่มอื่นๆบริเวณฝั่ง
ซ้ายแม่น้ำโขงเข้ามาไว้ในภาคอีสาน และบางส่วนก็ส่งมาอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย การอพยพ
ครั้งนี้เป็นการอพยพประชากรครั้งใหญ่ที่สุดในกรุงรัตนโกสินทร์ช่วงก่อนปี 2518 (ก่อน
ประเทศในกลุ่มอินโดจีนเป็นคอมมิวนิสต์) สาเหตุสำคัญของการอพยพครั้งนี้เกิดจากรัฐบาลไทยในรัช
กาลที่ 3 จัดแย้งอย่างรุนแรงกับรัฐบาลญวน สาเหตุที่ขัดแย้ง คือ ญวนพยายามขยายอำนาจเข้ามาใน
เขมรและลาว ซึ่งเป็นประะทศราชของไทย ความขัดแย้งครั้งนั้นนำไปสู่สงครามอันยาวนานระหว่างไทย
กับญวน โดยรบกันตั้งแต่ พ.ศ. 2376 และไปสิ้นสุดใน พ.ศ. 2390 พื้นที่การรบส่วนใหญ่อยู่ในประเทศ
เขมร สงครามครั้งนั้นทั้งฝ่ายญวนและไทยต้องใช้ทรัพยากรไปเป็นอันมาก โดยเฉพาะทรัพยากร
มนุษย์ ทางฝ่ายไทยได้เกณฑ์ราษฎรในภาคอีสานเป็นจำนวนมากไปเป็นทหารและลำเลียงเสบียงและ
ยุทธโธปกรณ์

ในส่วนที่กระทบต่อประชากรในฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงก็คือ ทั้งฝ่ายไทยและญวนต่างก็แย่งชิงความ
ได้เปรียบในสงคราม โดยการส่งกองทัพส่วนหนึ่งมากวาดค้อนเอาประชากรในลาวฝั่งซ้ายไปตั้งถิ่น
ฐานในเขตที่ควบคุมได้ง่าย ฝ่ายญวนก่อนข้างจะได้เปรียบไทยในตอนแรกของการกวาดค้อนราษฎรใน
พื้นที่ลาวฝั่งซ้าย เพราะเหตุที่ว่าคนลาวเกลียดชังคนไทยมากในตอนปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ ระหว่างปี
2369-2371 ฝ่ายไทยได้ปราบกบฏญวนอย่างรุนแรง โดยการเผาเมืองเวียงจันทน์เสียราบ แม้แต่วัดที่ถูก
เผา เหลือแต่วัดพระแก้วกับวัดศรีสะเกษเท่านั้น ต้นไม้ผลก็ถูกตัดทิ้งหมดทรัพย์สินเงินทอง อาวุธยุ
ธปกรณ์ของเวียงจันทน์ถูกฝ่ายไทยกวาดไปหมดพร้อมทั้งกวาดค้อนราษฎรเวียงจันทน์ไปจนเกือบจะเป็น
เมืองร้าง ฝ่ายไทยจัดการกับเวียงจันทน์แบบนี้เพราะไม่ต้องการให้เวียงจันทน์ตั้งตัวได้ไม่สามารถแจ้ง
ข้อเป็นกบฏกับไทยได้อีก ในขณะที่ฝ่ายญวนเข้าช่วยเหลือโอบอุ้มเจ้าอนุวงศ์เป็นอย่างดี ตอนที่เจ้า
อนุวงศ์หนีการจับกุมของฝ่ายไทยในตอนที่ยึดเวียงจันทน์ครั้งแรกเพราะเหตุนี้หัวเมืองลาวฝั่งซ้ายจึงอยู่
กับฝ่ายญวนในตอนแรกมีเพียงหัวเมืองพวนเท่านั้นที่อยู่กับฝ่ายไทย แต่ในระยะต่อมาได้แสดงให้เห็น
ธาตุแท้ของคน ดังปรากฏในบันทึกเอกสารพื้นเวียง ซึ่งคนลาวบันทึกไว้ดังนี้

“ พระเจ้ากรุงแก้วจึงให้โดยยี่ไปรักษาเมืองชุมพรไว้ แก้ว (ญวน) เกณฑ์ผู้คนมา

สร้างค่ายคูเมือง ปูลูกค้ำหนักน้อยใหญ่ผู้คนทิ้งไว้- นา เพราะถูกเกณฑ์ชาวเมืองทอง ชุมพร พระตาน สะโปน (เซโปน) ออชากข้าวขากหมากแพง เพราะเมืองแตกผู้คนยังไม่ได้ทำนาต้องกินหัวมันแทนข้าว แกรวยังข่มเหงให้คิดไม่สร้างเมืองสร้างค่ายคู เมื่อสร้างเสร็จแล้วจัดเวรเฝ้าด่านเสียส่วยทั้งเงินทอง ข้าว ฝู ฝู เครื่องหาวช ทุกสิ่งใส่เรือส่งเมืองแคว จนชาวเมืองอดยาก ร้างไร่ ร้างนา เขาก็ค่อยพากันหนี แควมาพึ่งลาวที่ละน้อยไม่คิดจะอยู่เป็นเมืองต่อไป พวกที่หนีไม่พ้นก็เป็นเวรกรรมอยู่ที่นั่น บางพวกก็เป็นไข้ลงท้องตาย...”

“ สำหรับพระขาน้อยเจ้าเมืองพวนที่เข้ามาเข้ากับไทยนั้น ถูกจ้างจำซื้อคาแล้วแต่เนื้อจนถึงแก่อนิจกรรม แกร่ก็สืบสวนหาสมบัติเจ้าเวียงจันทน์เพราะทราบว่าได้ชนสมบัติมาไว้เมืองพวนมากมาย แกร่นำพระขาน้อยเพื่อต้องการข้าวของ แกรเห็นแก่เงินทองมากกว่าเกรงบาป ลาวเห็นใจแควมานานแล้วตั้งแต่โบราณ ลาวคายมอค์ม้วยเพราะแกรหลายครั้ง แกรไม่เคยช่วยลาวสร้างเป็นบ้านเป็นเมือง พวกแกรเป็นพวกค่างเชื้อชาติพระพุทธรูปก็ซื้อขายจำกัน ศาสนาไม่มีในเมืองเขา เพราะว่าเป็นพวกภาษาสควไม่ยำเกรงพระพุทธรเจ้า เขาไม่เชื่อในพระองค์...”

กล่าวโดยสรุปก็คือ ในช่วงหลังกบฏเจ้าอนุวงศ์หัวเมืองบริเวณฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงที่ถูกฝ่ายไทยกวาดต้อนเอามาไว้ฝั่งขวา ก็มีเมืองมหาไชย เมืองพวน เมืองเชียงขวาง เมืองชุมพร เมืองพวง เมืองพระตาน เมืองเชียงคำ เมืองเชียงแมน เมืองกาช เมืองเชียงคิ เมืองคำเกิด เมืองคำมวน เมืองหรัว เมืองหาว และเมืองวัง รวม 15 เมือง เมืองเหล่านี้มีผู้คนหลายชาติพันธุ์ มีทั้ง ผู้ไทย กะเลิง ไล่ ย้อ (ย้อ) ข่า ฯลฯ การกวาดต้อนคนเหล่านี้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2376 เป็นต้นมา

วิถีชีวิตของชาวผู้ไทย

ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวผู้ไทย ก็คงเหมือนกับครอบครัวไทยทั่วไป คือ ในครอบครัวหนึ่งๆก็จะมีพ่อเป็นใหญ่ที่สุด รองลงมาคือ แม่ พี่คนโต และรองลงไปตามลำดับ

1.สังคมผู้ชายเป็นใหญ่ ในอดีตเมื่อ 40 ปีย้อนลงไป สังคมผู้ไทยได้ให้ความสำคัญต่อผู้เป็นสามีมาก ในปัจจุบันก็ยังให้ความสำคัญอยู่เพียงแต่ลดพฤติกรรมบางอย่างลงไปบ้าง เช่น

การกราบ การสนมามีในวันพระ บางคนไม่ได้ทำเลยโดยเฉพาะภรรยารุ่นใหม่ แต่จะสนมามีตอน “ ออกคำ ” (ออกจากการอยู่ไฟ) ใหม่ๆทุกครั้งเหมือนในอดีต ที่สนมามีตอนออกคำใหม่ๆ ก็เพราะสามีเป็นผู้ลำบากทุกข์ยาก อดคาหลับจับคานอน คักน้ำหาฟืน ดูแลภรรยาที่อยู่คำ (เพราะฉะนั้นการอยู่คำนี้ภาษาลาวจึงเรียกว่า “ อยู่กรรม ”)